

KARINCA

ARALIK 2020 YIL: 87 SAYI: 1008 ISSN: 1300-1450

''...muhtakkak suretle, birleşmede kuvvet vardır. Kooperatif yapmak maddi ve manevi kuvvetleri, zeka ve maharetleri birleştirmektir..''

B. Atatürk

**21 ARALIK DÜNYA
KOOPERATİFÇİLİK
GÜNÜ
KUTLU OLSUN.**

KARINCA

Yıl: 87 Sayı: 1008
Aralık 2020

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız
T.C. Ziraat Bankası Cevizlidere Şubesi
Hesap Nu.: 7970378-5003
İBAN : TR45 0001 0019 2507 9703 7850 03

Abone Şartları
Yıllık Abone Bedeli: 120 TL. (KDV Dahil)
Fiyatı: 10 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi
"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931
Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi
26 Aralık 2020

Basım Yeri & Tasarım
Altınyaprak Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic.Ltd.Şti.
Kazım Karabekir Cad. 39/65 İskitler/ANKARA
altinyaprakmatbaa@gmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	1
SONER ALTAŞ KOOPERATİF ORTAĞININ BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI	5
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİFLERİN GENEL KURUL TOPLANTILARINI GERÇEKLEŞTİRME USULLERİ	12
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİF ORTAKLARININ YÖNETİM KURULU ÜYELERİ ALEYHİNE SORUMLULUK DAVASI AÇABİLME HAKKI	17
HAZAL OĞUZ KAVRAM OLARAK HALKLA İLİŞKİLER	24
YETER DEMİR USLU TÜRKİYE' DE SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM PROGRAMI SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
MERAL ŞENER COVID-19, YAŞLI BİREYLER VE SOSYAL HİZMET	34
SALTUK AZİZ GÖKALP ACELE KAMULAŞTIRMANIN YASAL DAYANAĞI VE ACELE KAMULAŞTIRMANIN UYGULANABİLECEĞİ DURUMLAR	41
VEDAT SADIOĞLU LONCALAR VE LONCA WEB PORTALI HAKKINDA	45

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Değerli kooperatif dostları;

Gerek milletimizin ve gerekse tüm insanlığın Toplumsal hafızasında birçok derin izler bırakan 2020 yılının bu son ayında, **Karınca dergisinin 1008.** Sayısını siz değerli okuyucularımızla buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Modern insanın tüm yaşam alışkanlıklarını kökten değiştiren pandemi süreci 2020 yılının en önemli olayı olarak tarih kayıtlarında yerini alacaktır. 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrindeki bir Pazar yerinde ilk kez ortaya çıktığı ve buradan tüm yeryüzüne yayıldığı belirtilen **Covid-19** virüsü bulaşma hızı ve öldürücülüğü nedeni ile tüm dünyada pandemi yönetimi gerektiren bir hastalık olarak belirlenmiştir.

Dünya ülkelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yapılarına göre bazı farklılıklar göstermekle birlikte tüm dünya ülkelerinde pandemi yönetimi çerçevesinde bir çok önleme ve koruma politikaları uygulamaya konulmuştur. Bu yapılırken diğer taraftan da virüs ile mücadele çerçevesinde aşı ve ilaç çalışmaları da hızlı bir şekilde yürütülmeye çalışılmaktadır.

Gelinen noktada bazı aşı çalışmalarının tamamlanarak uygulanmaya başlaması aşamasına geçildiği görülmektedir. Bu aşılar arasında Rusya, Çin, Almanya, ABD ve İngiltere merkezli çalışmalar öne çıkmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'de de yürütülen bazı aşı çalışmalarının 2021 yılının Nisan ayında yaygın uygulamasına geçilebileceği belirtilmektedir.

Gerek Türkiye'de geliştirecek olan aşılarda uygulaması ve gerekse halen uygulama aşamasına geçen başta Çin merkezli olan aşı olmak üzere diğer ülkelerde geliştirilen aşılarından tedarik edilebilen aşılarda 2021'in hemen başından başlayarak tüm vatandaşlarımıza belirli öncelikler gözetilerek uygulanmasının tamamlanması ile 2021 yaz sonunda hayatın eski normallere geri dönüş sürecinin başlayacağı öngörülmektedir.

Fakat **Covid-19** bulaş düzeyi son derece yüksek bir virüs olarak insanlık için bir tehdit olma niteliğini tek tek aşıya ulaşabilen ülkelerin vatandaşlarını aşılamaları ile sonlanmayacağı açıktır. Yaklaşık bir yıl önce tek bir kişiden tüm insanlığa yayılmış olan virüsün tek tek ulus devletlerde çözülmesi için yeterli olmayacaktır. Bu nedenle sorun sadece gelişmiş ve aşı hizmetine ulaşabilen toplumlarda aşılamanın tamamlanması ile sonuçlanmayacağı gerçeğinin çözümü ise başta yoksul ülkeler olmak üzere aşıya erişim imkanı olmayan tüm insanların aşılama ile çözülebileceği bilinmelidir. Zira küreselleşmenin geldiği noktada insanların ve malların dolaşımının düzeyinden dolayı bu tür sorunların küresel boyutta tehdit oluşturma riski devam etmektedir.

Bu nedenle gelişmiş toplumlar, gerek etik sorumluluklarının bir sonucu olarak ve gerekse kendi refahlarının sürdürülebilirliği açısından aşı ve ilaca ulaşma imkanı olmayan toplumların da aşısı ve ilaca ulaşmasını desteklemek ve fonlamak durumunda olacaktır. Bu bağlamda *Dünya Sağlık Örgütü başkanı Tedros, "herkes güvende olana dek kimse güvende değil"* uyarısı ile bu durumu özetlemiştir. Bu çerçevede aşı geliştirme çalışmalarında belli düzeyde başarıya ulaşan ülkelerin ürettikleri aşırı tüm insanlıkla paylaşmasına yönelik çağrılar devam ederken diğer taraftan **DSÖ COVAX** isimli ortak aşı çalışmasına da devam etmektedir.

Covid-19 pandemisinin bugün için ulaştığı noktada tüm dünyada **75** milyondan fazla insana bulaşmış ve toplam bir milyon altıyüzellibin insanın da ölümüne neden olmuştur. Bu sayılar kayıt altına alınan vaka ve vefatları ifade etmekle birlikte gerçek sayıların daha yüksek olduğu iddia edilmektedir.

Ülkemizde ise bugüne kadar iki milyona yaklaşan vaka sayısı ve 16bine ulaşan vefat sayısı ile karşılaşmaktayız. Son dönemde mevsimin kışa dönmesi ile insanların kapalı alanları daha çok kullanmasının bir sonucu olarak ülkemizin de içinde bulunduğu birçok dünya ülkesinde günlük vaka sayılarının yeniden ve hızlı artışı gözlemlenmiştir.

Bu nedenle de yaz aylarında sayıların azalması nedeni ile yeni normal olarak tanımlanan bazı normalleşme çalışmalarının yeniden kısıtlamalara dönüşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda ülkemizde hafta sonları tüm gün ve hafta içi ise gece saatlerinde sokağa çıkmanın kısıtlanması başta olmak üzere bazı etkinliklerin yasaklanması, bazı işletmelerin faaliyetlerinin durdurulması, bazı işletmelerde ise faaliyet alanının sınırlandırılması gibi önlemler yeniden uygulamaya konulmuştur.

2020 yılında yaşananların insanlık tarihinin yaşadığı en acı tecrübelerden biri olacağı açıktır. Ancak **2021** ise aynı düzeyde insanlık için umut içermektedir. Pandemi ile mücadele kapsamında gerçekleştirilen aşı ve ilaç çalışmalarının sonuçlanması ve tüm toplumlarda uygulanması ile birlikte eski normallere geri dönüşün mümkünlüğüne ilişkin umutlar da artmaktadır. İnsanlığın bu süreçte kaybettiğinin yanı sıra öğrendiklerini kazanım olarak bir kenara not etmesi ve geleceğin dünyasında bu kazanımlara göre davranmayı öğrenmiş olmasını umut ediyorum.

Zira azgelişmişlik, yoksulluk, kaynaklara erişememe, doğal kaynaklara yönelik aşırı tüketim baskısı, kâinatta var olan dengenin bozulmasına yönelik müdahalelerin, bu olumsuzlukların öznesi olan ülkelerin/toplumların sorunu olmadığı, aksine insanlığın ortak sorunu olduğunu öğrenmiş olmamız gerektiği açıktır. Zira bu tür olumsuzlukların ürettiği negatif dışsallığın bedelini sadece buna sebep olan toplumlar değil tüm insanlık ödemek durumunda kalmaktadır.

Hastalıklarımızı hastalık gibi yaşamadığımız, cenazelerimize olan son görevlerimizi inancımızın ve geleneklerimizin gerektirdiği şekilde yerine getiremediğimiz, sevinçlerimizi ve üzüntülerimizi paylaşamadığımız 2020 yılının bu son günlerinde umutla 2021'e ulaşmayı ve 2021'in başta milletimiz olmak üzere tüm insanlığa iyilik, sağlık ve huzur getirmesini diliyorum.

KOOPERATİF ORTAĞININ BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI¹

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>

Soner ALTAŞ*

Özet

Kooperatifler Kanunu'nun 98'inci maddesi ile yapılan yollama uyarınca kooperatif ortaklarının da faydalanabileceği özel denetim isteme hakkının kötüye kullanılması ve kooperatife zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla, ortağın özel denetim talebinde bulunabilmesi bir ön şarta bağlanmıştır. Bu ön şart, ortağın genel kurulda özel denetim talebinde bulunduğu konu hakkında, daha önceden bilgi alma veya inceleme hakkını kullanmış olmasıdır. Bu nedenle, özel denetim talebinde bulunacak olan ortağın, genel kurulda bu yönde bir talepte bulunmadan önce, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olması zorunludur. Bu çalışmada, kooperatif ortaklarının özel denetim talebinde bulunmadan önce kullanmaları gereken bilgi alma ve inceleme hakları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: bilgi alma hakkı, inceleme hakkı, yönetim kurulu, genel kurul, kooperatif sırrı, mahkeme.

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu² (KK³)'nin 98'inci maddesi ile yapılan yollama uyarınca, kooperatif ortaklarından her biri, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer almasa bile genel kuruldan isteyebilir. Genel kurulun bu talebi onaylaması durumunda, kooperatif yahut ortaklardan herhangi birisi, otuz gün içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını isteyebilir.

***Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi**

- 1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.
- 2) 10/5/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 3) Çalışmamızda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için "KK" kısaltması kullanılmıştır.

Genel kurulun münferit ortaktan gelen özel denetim talebini reddetmesi hâlinde ise devreye azlık hakları girer ve dört ortaktan az olmamak üzere kooperatif ortaklarının en az onda biri, üç ay içinde kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilirler. Bununla birlikte, özel denetim talebinin kötüye kullanılması ve kooperatife zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla, ortağın bu öneriyi yapabilmesi bir ön şarta bağlanmıştır. Ön şart, özel denetim istenen konuda, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasıdır .

Her ne kadar, **KK**'da yönetim kurulunun gelir gider farklarının dağıtım şekli hakkındaki tekliflerini ihtiva eden yıllık çalışma raporu ile bilanço ve denetçilerin tanzim edecekleri rapor genel kurulun yıllık toplantısının en az 15 gün öncesinden itibaren bir yıl süre ile kooperatif merkezinde ve varsa şubelerinde ortakların tetkikine hazır bulundurulacağı; talep eden ortaklara bilanço ve gelir gider farkı hesaplarının birer suretinin verilmesinin zorunlu olduğu; ayrıca, denetçilerin, işletme hesabiyle bilançonun defterlerle uygunluk halinde bulunup bulunmadığını, defterlerin düzenli bir surette tutulup tutulmadığını ve işletmenin neticeleriyle mameleki hakkında uyulması gerekli olan hükümlere göre işlem yapıp yapılmadığını incelemekle yükümlü oldukları; ayrıca, ortakların gerekli gördükleri hususlarda denetçilerin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye yetkili oldukları hükme bağlanmış ise de, bunlar genelde pasif ve geriye dönük bilgi alma hakkını düzenlemektedir. **TTK**'da anonim şirket pay sahipleri için getirilen bilgi alma ve inceleme hakkı ise **KK**'daki bu bilgi alma hakkından oldukça farklıdır.

Bu bağlamda, özel denetim talebinde bulunacak olan kooperatif ortaklarının, öncelikle, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (**TTK**)'nda öngörülen hükümler çerçevesinde bilgi alma ve inceleme haklarını kullanmaları gerekir.

İşte bu çalışmada, kooperatif ortaklarının **KK**'nın 98'inci maddesi yollaması uyarınca özel denetim talebinde bulunmadan önce **TTK** hükümleri çerçevesinde kullanmaları gereken bilgi alma ve inceleme hakları üzerinde durulmaktadır.

2. Kooperatif Ortaklarının Özel Denetim Öncesinde Kullanmaları Gereken Bilgi Alma Ve İnceleme Hakları

Özel denetim talebinde bulunacak olan kooperatif ortağının, ön şart olarak, genel kurulda bu yönde bir talepte bulunmadan önce, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olması gerekir. Aksi takdirde, genel kurul ortaktan gelen bu talebi anılan gerekçeye istinaden haklı olarak reddedebileceği gibi, genel kurulca talebinin reddedilmesi üzerine mahkemeye müracaat etmesi halinde dahi ortağın bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmadan özel denetim talebinde bulunduğu, bu nedenle talebin koşulunun oluşmadığı ileri sürülebilecek yahut bu husus mahkeme tarafından resen dikkate alınarak azlığın özel denetim talebi mahkemece reddedilebilecektir.

Mülga 6762 sayılı eski Ticaret Kanunu (**ETK**⁷)'nda, ortağın genel kurulda bilgi almasına ilişkin hakkı, yani "**bilgi alma hakkı**" gerçek anlamı ile düzenlenmemiştir. **ETK**, ortağın genel kurul dışında bilgi almasına, yani inceleme hakkına teknik anlamı ile yer vermemiştir. Oysa, **TTK** ile ortaklara çağdaş ölçülerle örtüşen ve kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bulunan kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır⁸.

4) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

5) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

6) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "**TTK**" kısaltması kullanılmıştır.

7) Çalışmamızda, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "**ETK**" kısaltması kullanılmıştır.

8) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Ortakların bilgi alma ve inceleme hakkı, **TTK**'nın 437'nci maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrası, bazı değişikliklerle eski Ticaret Kanunu'nun 362'nci maddesinin tekrarıdır.

Zira, mülga 6762 sayılı eski Ticaret Kanunu'nun 362'nci maddesinde; *"Kâr ve zarar hesabı, bilanço, yıllık rapor ve safi kazancın nasıl dağıtılacağı hususundaki teklifler, murakıplar tarafından verilecek raporla birlikte umumi heyetin adi toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin emrine amade bulundurulur.*

Bunlardan kar ve zarar hesabı, bilanço ve yıllık rapor, toplantıdan itibaren bir yıl müddetle pay sahiplerinin emrine amade kalır. Her pay sahibi masrafı şirkete ait olmak üzere kar ve zarar hesabıyla bilançonun bir suretini isteyebilir.

Hamile yazılı hisse senetleri ihraç edilmiş ise yukarda adı geçen vesikaların pay sahiplerine açık bulundurulduğu keyfiyeti 37'nci maddede anılan gazeteden başka esas mukavele ile muayyen şekilde dahi ilan olunur. Pay defterine kaydedilen nama yazılı hisse senedi sahiplerine ayrıca tebligat yapılır." hükmü yer almıştır.

Nitekim, **KK**'nın 24'üncü maddesine göre de, yönetim kurulunun gelir gider farklarının dağıtım şekli hakkındaki tekliflerini ihtiva eden yıllık çalışma raporu ile bilanço ve denetçilerin tanzim edecekleri rapor genel kurulun yıllık toplantısının en az 15 gün öncesinden itibaren bir yıl süre ile kooperatif merkezinde ve varsa şubelerinde ortakların tetkikine hazır bulundurulur. Talep eden ortaklara bilanço ve gelir gider farkı hesaplarının birer suretinin verilmesi zorunlu olup, ortakların bilgi edinmek hakkı, anasözleşme veya kooperatif organlarından birinin kararı ile ortadan kaldırılamaz veya sınırlandırılmaz.

ETK'nın 362'nci maddesinde yer alan finansal tabloların, yıllık raporun ve kâr dağıtım önerilerinin, ortakların incelemelerine hazır tutulmaları anlamına gelen pasif ve geriye dönük bilgi alma hakkı **TTK**'nın 437'nci maddenin birinci fıkrasında aynen korunmuştur⁹ .

TTK'nın m.437/f.1 hükmüne göre, finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık raporu ve denetleme raporları, genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, merkez ve şubelerde, ortakların incelemesine hazır bulundurulur. Bunlardan finansal tablolar, ayrıca, bir yıl süre ile merkezde ve şubelerde ortakların bilgi edinmelerine açık tutulur. Ayrıca, her ortak, gideri kooperatife ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebilir.

Gerek **KK**'da gerek **TTK**'da yer alan bu pasif ve geriye dönük bilgi alma hakkı haricinde, ortağın **TTK** uyarınca sahip olduğu kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı, *genel kurul içinde ve genel kurul dışında* olmak üzere iki şekilde kullanılabilir.

Bu bağlamda, kooperatif ortaklarından her biri, genel kurulda, yönetim kurulundan kooperatifin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. Çünkü, ortağın genel kurulda bilgi alabileceği iki görevli ve sorumlu **"ilgili"** vardır. Bunlar; yönetim kurulu ve denetçilerdir.

Denetçinin bilgi verme yükümü yüklendiği görevden **(işlevinden)** doğar. Verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır. Verilecek bilgi hem özenli hem gerçek hem de hesap verme ilkelerine uygun olmalıdır. Özenli, baştan savma olmayan, sorunun karşılığı niteliğini taşıyan, ilgisiz konuları içermeyen anlamındadır.

Gerçeğe uygunluk ile gerçeği aynen yansıtan doğru, yalan ve aldatıcı olmayan bilgi kastedilmiştir. **"Hesap verme ilkesine uygun"** kavramı ise, hesap verme konumunda bulunan bir kişinin hesap

9) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

vereceği, yani sorumlu olduğu kişiye vermekle yükümlü olduğu kapsamlı, içerikli ve belgeli bilgiyi ifade eder ¹⁰.

Ortaklardan herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir ortağın istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir.

Bu halde yönetim kurulu *“istenilen bilgi verildiği takdirde kooperatif sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi”* ile diğer ortağa bilgi vermekten kaçınmaz.

TTK’nın m.437/f.2 hükmünde yer alan düzenlemeye göre, her yükümlüye sadece sorumlu olduğu konularda soru sorulabileceği şüphesizdir. Yönetim kurulu kooperatif işleri hakkında bilgi verir ve bilgi alma gündem ile sınırlı değildir. Denetçilere denetimin yapılma şekli ve denetime ilişkin her soru sorulabilir.

Zira, **TTK**’nın 437’nci maddesinin ikinci fıkrasında *“denetimin yapılma şekli”* ibaresine yer verilmiştir. Sonuçlar hakkında bilgi ile rakamların ve rapordaki ifadelerin yorumu kastedilmiştir. Bilgi kural olarak sözlü verilir. Ancak, yazı ile güçlendirilebilir¹¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, genel kurul dışında da kullanılabilir. Zira, bilgi alma hakkı, gereğinde kooperatifin ticarî defterleri ile yazışmalarının incelenmesini de gerektirebilir.

Bu çerçevede, **TTK**’nın 437’nci maddesinin dördüncü fıkrasında *“Şirketin ticarî defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir. İzin alındığı takdirde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir.”* denilmiştir.

Dolayısıyla, bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi için genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı gerekir. Bu hüküm, **KK**’nın 25’inci maddesi ile de uyumludur. **KK**’nın 25’inci maddesine göre, kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususların tetkiki, genel kurulun açık bir müsaadesi veya yönetim kurulunun kararı ile mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak kooperatifin iş sırlarını öğrenmeye yetkili değildir.

Her ortak ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu kooperatife ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmak zorundadır.

Bu mecburiyete uymayan ortak meydana gelecek zararlardan kooperatife karşı sorumlu olduğu gibi kooperatifin şikayeti üzerine herhangi bir zarar umulmasa dahi bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

İncelemenin konusu kural olarak kooperatifin ticari defterleriyle yazışmalarıdır¹².

Ayrıca, m.437/f.4 hükmüne göre, anılan defter ve yazışmalarda, sadece ortağın sorusunu ilgilendiren kısımlar incelenebilir.

Buradan, ticari defterlerin ve yazışmaların tamamının incelenemeyeceği sonucu çıkmaktadır. Genel kuruldan yahut yönetim kurulundan izin alındıktan sonra, ortak ticari defter ve yazışmaları kendisi inceleyebileceği gibi bir uzman **–örneğin; yeminli mali müşavir veya serbest**

10) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

11) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

12) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

muhasebeci mali müşavir- aracılığıyla da inceleyebilir.

TTK m.437/f.6 uyarınca, ortağın, bilgi alma ve inceleme hakkı, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz.

TTK'nın bu hükmü de KK ile uyumludur. Şöyle ki, **KK**'nın m.24/f.3 hükmü uyarınca, ortakların bilgi edinmek hakkı, anasözleşme veya kooperatif organlarından birinin kararıyla bertaraf edilemez veya sınırlandırılmaz. Ancak, hemen belirtelim ki, genel kurul veya yönetim kurulu ortaktan gelen her bilgi alma ve inceleme talebini onaylamakla yükümlü değildir.

Zira, özel denetim hakkının kullanımında olduğu üzere, bilgi alma ve inceleme hakkının da ortak tarafından kötüye kullanılması ve kooperatife zarar vermesi tehlikesinin bulunması mümkündür.

Bu nedenle, Yasa Koyucu, genel kurula ve yönetim kuruluna bazı koşulların varlığında ortağın bilgi alma ve inceleme hakkını reddetme imkanı da tanımıştır.

Bu amaçla, **TTK**'nın 437'nci maddenin üçüncü fıkrasında *“Bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir.”* hükmüne yer verilmiştir.

Bu sınır hem bilgi alma hem de inceleme hakkını kapsar. Çünkü, genel kurula sadece sağduyulu ve iyi niyetli ortaklar katılmamaktadır. İncelemeyi yapan ortakların gerçek amacı çok çeşitli olabilir.

Bu amaçların bir kısmı bilgi alma hakkının amacı ile bağdaşmayabilir, hatta ona ters düşebilir. Eşit işlem ilkesi uyarınca her ortağa bu hak tanındığı için söz konusu hakka sınır konulması menfaatler dengesi gereğidir. Modern akım bilgi alma hakkının genişletilmesi yönünde olmasına rağmen kanunlar sınırlar belirlemektedir. Genel kabul gören sınır, kooperatif sırrı bağlamında kooperatif menfaattir. **TTK** da bu sınırı benimsemiştir ¹³.

Bununla birlikte, anılan fıkra da geçen ve kooperatiflere *“kooperatif sırrı”* ile *“korunması gereken kooperatif menfaati”* şeklinde uyarlanan kavramlar tanımlanmamıştır. Bunun sebebi, dar veya geniş bir tanımla uygulamayı dondurmamak veya genişletmemek özenidir ¹⁴.

Buna karşılık, **TTK** m.437/f.6 ile, ortak tarafından istenilen bilgilerin, gerek elde edilecek bilgilerin *kooperatif sırlarının ifşası veya diğer kooperatif menfaatlerinin tehlikeye girmesi* ihtimalini barındırması gerekse böyle bir tehlike bulunmamakla birlikte anılan kapsama sokulmak suretiyle genel kurul veya yönetim kurulu tarafından engellenmesi durumunda, ortağa konuyu yargıya taşıma imkanı tanımıştır.

Bu kapsamda, bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu nedenlerle bilgi alamayan ortak, reddi izleyen **on gün içinde**, diğer hâllerde de makul bir süre sonra kooperatif merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir.

Böylece, ortak sadece açık bir red halinde değil, taleplerinin cevapsız bırakılması veya cevabın ertelenmesi durumunda da hem bilgi alma hem de inceleme hakkını bir mahkeme kararı ile başarıya ulaştırabilir. Talebin cevapsız bırakılması, yetersiz hesap verme ilkesine uymayan cevapları da kapsar.

Diğer yandan, anılan fıkra da, mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümlere de yer verilmiştir ¹⁵.

13) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

14) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

15) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Buna göre, ortağın başvurusu basit yargılama usulüne göre incelenir. Mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir. Mahkeme kararı kesindir.

Fakat, ortağın, mahkeme müracaat edebilmek için, kooperatif nezdinde tüketmesi gereken aşamaları yerine getirmesi gerektiğini belirtmeliyiz. Bu nedenle; ortağın, mahkemeye müracaattan önce, genel kurula veya yönetim kuruluna başvurması, buna karşılık, bilgi alma veya inceleme talebinin cevapsız bırakıldığını, haksız olarak reddedildiğini veya ertelendiğini ispat etmesi gerekir.

Başvurulacak kooperatif organı hususunda bir öncelik yahut hiyerarşi sıralaması söz konusu değildir. Zira, **TTK**'nın 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında “*Şirketin ticarî defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir.*” denildiğinden, ortak, bu talebini genel kurulda ileri sürebileceği gibi, doğrudan yönetim kuruluna da müracaat edebilir. Tercih, ortağa aittir.

Bu organlardan birisine müracaat edildiğinde, ortağın mahkemeye müracaat için gerekli ön şartı yerine getirdiğinin kabulü gerekir. Yoksa, yönetim kuruluna müracaat edip olumsuz sonuç alması durumunda, ortağın genel kurula konuyu taşıması yönünde bir zorunluluk bulunmamaktadır. Maddede, genel kurulun açık izninden bahsedildiğinden, ortağın talebini genel kurul toplantısında dile getirmesi ve genel kurulca ortağın talebinin kabul görmesi halinde kendisine izin verildiğine, onaylanmaması halinde ise reddedildiğine dair bir karar alınması ve hususların toplantı tutanağına yazılması gerekir.

Söz konusu düzenlemede, yönetim kurulunun bu hususta kararının gerektiği belirtildiğinden, yönetim kurulunun da, ortağın talebini, ister red isterse onay yönünde olsun karara bağlaması gerekir. Yoksa, şifahen ortağa inceleme izni verilemez. Genel kurul sıklıkla toplanan bir organ olmadığından ve toplanıp karar alması bir dizi prosedürün yerine getirilmesini gerektirdiğinden, ortağın talebini doğrudan yönetim kuruluna yapmasının, işlemlere kolaylık ve hız kazandırması yönünden, daha uygun bir tercih olacağı düşünülmektedir.

TTK'da ortağın bilgi alma ve inceleme talebini yazılı mı yoksa sözlü mü yapacağı hususunda bir açıklık yoktur. Bu nedenle, talep genel kurul veya yönetim kuruluna sözlü olarak da iletilebilir. Ancak, ispat hukuku açısından, bu talebin öncelikle sözlü olarak yapılması, yönetim kurulunun talebi şifahen reddetmesi yahut sürüncemede bırakması halinde ise, ortağın talebini yazılı olarak yenilemesi, hatta noter kanalıyla yönetim kuruluna intikal ettirmesi daha uygun olacaktır. Son olarak, bilgi alma veya inceleme hakkını kullanmış olan ortak ile özel denetim isteyen ortağın aynı kişi olmasının zorunluluk teşkil etmediğini; konunun aynı olmasının yeterli olduğunu belirtmekte fayda vardır¹⁶.

3. Özet ve Sonuç

Kooperatif ortağının özel denetim isteme hakkını kullanabilmesi bir ön şarta bağlanmıştır. Bu ön şart, özel denetim istenen konuda, önceden bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasıdır.

Bu itibarla, özel denetim talebinde bulunacak olan ortağın, genel kurulda özel denetim yönünde bir talepte bulunmadan önce, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olması gerekir. Ortak, bilgi alma hakkını, genel kurul içinde ve dışında olmak üzere iki şekilde kullanabilir.

16) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi içinse, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı gerekir.

Bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde kooperatif sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer kooperatif menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir.

Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu nedenlerle bilgi alamayan ortak, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra kooperatif merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir.

Ancak, ortağın, mahkemeye müracaattan önce, genel kurula veya yönetim kuruluna başvurması, buna karşılık, bilgi alma veya inceleme talebinin cevapsız bırakıldığını, haksız olarak reddedildiğini veya ertelendiği ispat etmesi gerekir.

Yoksa, doğrudan mahkemeye başvuramaz. Her ne kadar, Kooperatifler Kanunu'nda da ortakların bilgi alma haklarına dair düzenlemeler yer alsa da, bunlar genelde pasif ve geriye dönük bilgi alma hakkını kapsamaktadır.

Bu yönüyle, **KK**'nın 98'inci maddesi uyarınca kooperatif ortaklarının yararlanmasına sunulan kapsamlı bilgi alma ve inceleme hakkı, daha modern ve amaca uygun düşen bir özellik taşımaktadır.

Kaynakça

T.C. Yasalar (09.07.1956) 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (9353 sayılı)

T.C. Yasalar (14.02.2011) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (27846 sayılı)

Komisyon Raporu : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:96, Nr.112

KOOPERATİFLERİN GENEL KURUL TOPLANTILARINI GERÇEKLEŞTİRME USULLERİ

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Kooperatif kuruluşlarda genel kurul, tüm ortakların temsil edildiği, kuruluşun geçmiş yıl faaliyetleri, gelecek dönem planları ile yönetim kurulu üyelerinin ibralarının müzakere edildiği zeminlerdir.

Bu kurumlarda olağan genel kurul toplantılarının kanunen yapılması zorunlu olmakla birlikte, olağanüstü genel kurul toplantıları için herhangi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Yakın zamanda 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda yapılan değişiklikle birlikte kooperatiflerin bazı şartları sağlamaları halinde birkaç yıla ait genel kurul toplantısını birleştirmek suretiyle yapmalarına imkan getirilmiş; aynı Kanun'da çağrısız, mektupla yahut temsilciler topluluğu şeklinde yapılabilmesi de öngörülmüştür.

İçinde bulunduğumuz dönemde devam eden **Covid-19** salgını nedeniyle kooperatif genel kurul toplantıları 31/07/2020 tarihine kadar uzatılmış; ertelenen genel kurul toplantılarının ertelenen sona erdiği tarihi izleyen tarihten itibaren üç ay içinde yapılması kararlaştırılmıştır.¹

Yaşanan bu gelişmeler de zaman zaman organ toplantılarının fiziki ortamdan ziyade teması asgari seviyeye indirecek yollarla yapılmasına duyulan ihtiyacı önemli ölçüde arttırmıştır.

II - Yükümlülüklerine Göre Genel Kurul Toplantıları

II. 1. Olağan Genel Kurul Toplantıları:

Kooperatiflerde genel kurul toplantılarının fiziki ortamda ortakların asaleten veya vekaleten katılımı ile yapılması esastır.

1) Bkz.17/04/2020 tarih 31102 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 16/04/2020 tarih ve 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre genel kurula katılma hakkına sahip ortakların katılımı ile önceden belirlenen mahalde fiziki bir toplantı gerçekleştirilir.

Ortakların katılımı asaleten yani bizzat ortağın iştiraki ile olabileceği gibi vekaleten yani ortağı temsil eden temsilci vasıtasıyla da olabilir. (KK Md.45/1, 49)

Kooperatif genel kurul toplantıları için öncelikle yönetim kurulunun toplantı tarihi, yeri ve gündemi hakkında yazılı bir karar alması gerekmektedir.

Olağan toplantılarda bilançonun tasdiki, ibra, süresi biten yönetim kurulu üyelerinin seçimi gibi belirli konuların gündemde yer alması zorunludur.

Toplantıdan en az 15 gün önce İl Müdürlüklerinden Bakanlık Temsilcisi talebinde bulunulması ve temsilci ücretinin ödenmesi gerekmektedir. (KK Md.45/4, 87)

Tüm genel kurul toplantılarında genel kurula katılma hakkına sahip ortakların adlarının bulunduğu ortaklar diğer adıyla hazırun cetvelinin hazırlanması, katılımda bulunan ortaklar ile temsilcilerinin adlarının karşısını imzalamaları, genel kurul toplantısına başlamadan önce toplantıyı yönetecek bir divan heyeti seçilmesi ve yapılan görüşmeler ile itirazların toplantı tutanağına geçirilmesi de şarttır.

Olağan toplantıların yılda bir defa ve ertesi yılın altıncı ayının sonuna kadar yapılması yasa da zorunlu tutulduğundan; 1 Ocak-31 Aralık hesap dönemini kullanan kooperatiflerde olağan genel kurulun ertesi yılın Haziran ayı sonuna kadar yapılması gerekmektedir.

Genel kurulu süresinde toplantıya çağırma görevi yönetim kuruluna verilmiş ve söz konusu çağırma yapmayan yönetim kurulu üyeleri için cezai sorumluluk öngörülmüştür. (KK Md.45/1, Ek:2/2)

Özellikle tarım satış kooperatifleri gibi farklı hesap dönemi kullanan kooperatiflerde altı aylık süre ise, doğal olarak bu hesap döneminin bitimine göre belirlenmektedir.²

II. 2. Olağanüstü Genel Kurul Toplantıları

Kooperatiflerde olağan genel kurul toplantıları haricinde olağanüstü genel kurul toplantıları da yapılabilmektedir. (KK Md.45/1)

Adından da anlaşılacağı üzere olağanüstü genel kurul toplantıları kooperatifin ihtiyaç duyması halinde özellikle o ihtiyacı doğuran gündemle ilgili olarak yapılan toplantılardır.

Bu toplantıların gerek zamanı ve gerekse sayısı bakımından yasa da herhangi bir sınırlama öngörülmediğinden, iradi olarak yapılan olağanüstü genel kurul toplantısı her kooperatifin ihtiyacına göre değişmektedir.

Olağan genel kurul toplantılarına nazaran bu toplantılarda aciliyet gerektiren ve rutin gündem dışında müzakere edilmesi gereken konular mevcuttur.

Ancak bazı hallerde olağanüstü genel kurul toplantısı yapılması kaynağını yasal bir zorunluluktan alabilir.

Bu gibi hallere örnek olarak, kooperatifin varlığının borçlarını karşılamaya yetmemesi nedeniyle

2) Örneğin 1 Temmuz 31 Ağustos hesap dönemini kullanan bir tarım satış kooperatifinde olağan toplantının Şubat ayı sonuna kadar yapılması gerekmele birlikte, birliğe bağlı kooperatiflerde bu süre dört ayla sınırlandırılmıştır.

acze düşmesi halinde mali durumun görüşülmesi amacıyla yönetim kurulunca genel kurulun derhal olağanüstü toplantıya çağırılması, yahut, yapılan denetim sonucunda kooperatif yöneticilerinin görevine ilgili bakanlık ³ tarafından son verilmesi halinde bir yıl içinde kooperatifin olağanüstü genel kurula çağırılması gösterilebilir. (KK Md.63/1-2, 90/2)

III - Mektupla Katılım Ve Temsilciler Topluluğu Şeklindeki Genel Kurul Toplantıları

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ele alınmış olmakla birlikte uygulamada pek kullanılmayan mektupla oy verme ve temsilciler toplantısı genel kurulu, esasen ortak sayısının 1000 ve üzerinde olduğu kooperatifler için öngörülmüş; mevcut örnek ana sözleşmelerde ise yasanın bu yöndeki düzenlemelerine yer verilmemiştir.⁴

Ancak özellikle içinde bulunduğumuz süreçte devam eden küresel salgın gibi kişiler arası temastan kaçınılması gereken dönemlerde toplantıların mektup, mail, elektronik katılım gibi yollarla yapılmasına duyulan ihtiyaç artmıştır.

Bu bağlamda, kanımızca gerek 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'ndaki bu sistemin kooperatif ana sözleşmelerine alınarak ihtiyaç halinde kullanılabilmesi ve gerekse 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirket genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılmasına yönelik benzer düzenlemelerin⁵ kooperatiflerde de uygulanması önümüzdeki dönemlerde söz konusu olabilecektir.

Yasaya göre, bu kooperatiflerde ana sözleşmelerine hüküm konulmak suretiyle ortakların, tüm genel kurul kararları veya bazı genel kurul kararlarına ilişkin oylarını mektupla bildirmek suretiyle vermeleri hali bir genel kurul olarak kabul edilebilecektir. (KK Md. 54/1/1)

Bu durumda, ortaklar tarafından gönderilen mektuplar, yönetim kurulu ve Bakanlık Temsilcisi önünde incelenerek içeriği tespit edilecek ve tutanağa işlenecektir. (KK Md.54/2)

Benzer biçimde, yine ortak sayısı 1000'in üzerinde olan kooperatiflerin ana sözleşmelerine hüküm bulunmak suretiyle, ortakların gruplara ayrılması ve verecekleri kararlarla tespit edecekleri talimat gereğince oy verecek temsilci vasıtasıyla oluşacak temsilciler topluluğu da anılan yasada genel kurul olarak kabul edilmiştir.

Bu halde de, her temsilci temsil ettiği ortakların sayısı kadar oy sayısına sahip olacaktır. (KK Md.54/3)

Görüleceği üzere bu genel kurul toplantılarında daha çok ortakların kararlara katılmasına ilişkin kısım farklı biçimde düzenlenmiş; genel kurul toplantıları için aranan diğer yükümlülüklerle ilgili farklı bir hükme yer verilmemiştir.

Dolayısıyla gerek mektupla katılım genel kurul toplantısı ve gerekse temsilciler topluluğu genel

3) İlgili Bakanlık deyiminden, tarımsal amaçlı kooperatifler ile tarım kredi kooperatifleri için Tarım ve Orman Bakanlığı, yapı kooperatifleri için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, genel amaçlı diğer kooperatifler ile tarım satış kooperatifleri için ise Ticaret Bakanlığı anlaşılmalıdır.

4) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/c400544a521044423470d856225e4c7.pdf>

5) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1527/1. Maddesine göre, şirket sözleşmesinde veya esas sözleşmede düzenlenmiş olması şartıyla sermaye şirketlerinde yönetim kurulu ve müdürler kurulu tamamen elektronik ortamda yapılabileceği gibi bazı üyelerin fiziken mevcut bulundukları bir toplantıya bir kısım üyelerin elektronik ortamda katılması yoluyla da icra edilebilir.

kurul toplantısında toplantıya çağrı, bakanlık temsilcisinin katılımı, toplantı tutanağının tanzimi gibi diğer şekil şartlarının eksiksiz olarak yerine getirilmesi gerekmektedir.

IV - Çağrısız Genel Kurul Toplantıları

Çağrı, genel kurul toplantılarına ait sürecin önemli bir aşaması olup, bu toplantılardan önce ortaklara çağrıda bulunulması Kooperatifler Yasası'nın birçok maddesinde vurgulanmıştır. (KK Md.43,44,45,46)

Yine aynı yasaya göre genel kurul toplantıları ana sözleşmede belirtilen şekil ve surette toplantıya çağırılır. (KK Md.45/2)

Mevcut örnek ana sözleşmelere göre ise, taahhütlü mektup, ayrıca gerektiğinde gazete ilanı, gazete olmayan yerlerde mahalli örf ve âdete göre ilan yolu yahut sadece yazılı olarak imza karşılığı veyahut da internet sitesi ilanı, kısa mesaj, e-posta yolu gibi muhtelif yollarla çağrıda bulunulması mümkündür.

Delaysıyla bir genel kurul toplantısında ortaklara çağrı yapılmamış ise esasen o toplantıda alınan kararlar hükümsüz kabul edilecektir. (TMK Md.27/2)

Ancak, anılan Kanun'da bu konuyla ilgili istisnai bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Hazır bulunanlar arasında yapılan genel kurul olarak da bilinen bu genel kurul toplantısında genel kurul toplantı sürecinin çağrı ile ilgili bölümlerinin yerine getirilmesi gerekmemektedir.

Bu şekilde genel kurul icra edilebilmesi için genel kurula katılma hakkına sahip olan tüm ortakların⁶ asaleten veya vekaleten toplantı mahallinde hazır bulunmaları ve hiçbirinin toplantının bu şekilde yapılmasına itiraz etmemesi şarttır. (KK Md.47)

Çoğunlukla az ortaklı kooperatiflerde yapılan bu genel kurul toplantılarında toplantıya çağrı dışındaki tüm şartların yerine getirilmiş olması gerektiğinden bu toplantılarda da bakanlık temsilcisinin katılımı dahil diğer tüm yükümlülüklerin yerine getirilmesi icap etmektedir.

V - Birleştirilmiş Genel Kurul Toplantıları

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kooperatifler yılda bir defa olağan genel kurul toplantısı yapmakla yükümlüdür.

Olağan genel kurul toplantılarının ertesi yılın altıncı ayının sonuna kadar yapılması zorunlu olduğundan 1 Ocak-31 Aralık hesap dönemini kullanan kooperatiflerde bir yılın olağan genel kurul toplantısı ertesi yılın Haziran ayı sonuna kadar yapılmış olmalıdır. (KK Md.45/1)

Ancak, söz konusu yükümlülük 2017 yılında yapılan bir ek düzenleme ile yumuşatılmış; kooperatif üst kuruluşuna ortak olunması ve genel kurul toplantısının gündemine konuyla ilgili madde konulması şartıyla, olağan genel kurul toplantılarının en fazla üç hesap dönemini kapsayacak şekilde ve birleştirilerek yapılabilmesine olanak sağlanmıştır.⁷

6) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 26. Maddesine göre yapı kooperatifleri haricindeki kooperatiflerde toplantı tarihinden üç ay evvel ortak olmayanlar haricinde tüm ortakların genel kurula katılma hakkı bulunmaktadır.

7) Bkz. 18/06/2017 tarih ve 7033 sayılı Kanun Madde 9

Buna göre, üst kuruluşa ortak olan kooperatifler olağan genel kurul toplantılarının birleştirilerek yapılmasına dair gündem maddesini, genel kurul toplantısında görüşerek kabul etmeleri şartıyla, olağan genel kurul toplantılarını iki veya üç hesap dönemini kapsayacak şekilde erteleyip birleştirmek suretiyle yapabilmekte ve bu genel kurul toplantılarında birleştirilen her bir hesap devresine yönelik raporlar ve ibralar ayrı ayrı görüşülmektedir. (Tebliğ⁸ Md.8)

VI - Sonuç

Genel kurul toplantıları kooperatifteki tüm ortakların katılımında bulunduğu ve kooperatifin geçmiş yıl hesaplarının ibralarının müzakere edildiği, gelecek yıla ait tahmini bütçenin değerlendirildiği zeminlerdir.

Olağan toplantıların her hesap devresi sonundan itibaren altı ay içinde yapılması zorunlu olmasına karşın bazı kanuni istisnalar haricinde kooperatiflerin olağanüstü genel kurul toplantılarının yapılması gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Genel kurul toplantılarında ortaklara çağrı sürecin önemli bir parçası olmakla birlikte, Kooperatifler Kanunu'nda tüm ortakların asaleten veya vekaleten hazır bulunmaları ve bir itiraz da olmadığı takdirde genel kurul toplantılarının çağrısız yapılması, kooperatif ana sözleşmesinde hüküm bulunması ve genel kurulda kabul edilmek koşuluyla iki veya üç hesap yılına ait genel kurul toplantılarının birleştirilerek yapılmasına imkan tanınmıştır.

Yine aynı yasada 1000 ortaklı kooperatiflerin ana sözleşmesinde hüküm bulunmak koşuluyla mektupla veya bazı ortakların temsilci seçmeleri vasıtasıyla genel kurul yapılmasına yönelik hükümler yer almasına rağmen bu şekildeki genel kurul toplantılarına uygulamada sık rastlanmamaktadır.

Ancak özellikle fiziki toplantılardan kaçınıldığı içinde bulunduğumuz bu dönemde teknolojideki gelişmelerden yararlanılmak suretiyle genel kurul toplantılarının alternatif yollarla yapılmasına ihtiyaç duyulduğu ve bu ihtiyacın zamanla artacağı kuşkusuzdur.

Kaynakça

- 1- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
- 2- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
- 3- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
- 4- Esnaf Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi Örnek Ana Sözleşmesi
- 5- Kooperatif Örnek Ana Sözleşmeleri
- 6- 31/01/2017 tarih ve 30226 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Olağan Genel Kurul Toplantılarının Birleştirilerek Yapılması Hakkında Tebliğ

8) Bkz.31/01/2017 tarih ve 30226 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Olağan Genel Kurul Toplantılarının Birleştirilerek Yapılması Hakkında Tebliğ

KOOPERATİF ORTAKLARININ YÖNETİM KURULU ÜYELERİ ALEYHİNE SORUMLULUK DAVASI AÇABİLME HAKKI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa¹ (**KoopK**) göre kooperatiflerin idare ve temsil organı yönetim kurulumdur.²

Yapı itibarıyla daimi, kanuni ve zorunlu bir kurul organ olan ve en az üç üyeden oluşması gereken yönetim kurulu, kooperatif ortakları arasından genel kurulca en fazla dört yıl için seçilirler.²

Kooperatiflerde yönetim kurulunun, kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği göstermesi ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayreti sarf etmesi gerekir. Bu yükümlülüğün bir sonucu olarak yönetim kurulu üyeleri, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumlu tutulmuştur (**KoopK md. 62**).

Ancak, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun doğduğu hallerde başvurabilecek hukuki yollar anılan Kanunda düzenlenmemiştir.

Bahsi geçen boşluk ise **KoopK**'nın 98. maddesinde yapılan atıfla giderilmiş olup, zikredilen hükümde Gümrük ve Ticaret Uzmanı'nda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Bu çerçevede, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunu düzenleyen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun³ (**TTK**) 553 ve devamı maddeleri, kooperatifler hakkında da uygulama alanı bulmaktadır.

O halde, gerekli şartların varlığı halinde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu gündeme gelecek

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2) Mustafa Yavuz, Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebilmek İçin Gereken Şartlar, Karınca Dergisi, Aralık 2016, Y.83, S.960, s.20.

3) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

olup, neticede şirket tüzel kişiliğinin, ortakların ve kooperatif alacaklılarının sorumluluk davası açma hakkı ve imkânı doğacaktır.

İşte bu çalışmada, kooperatif ortaklarının yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açabilme hakkı tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Genel Olarak Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu

Hukuki sorumluluk, meydana gelen zarardan kimin sorumlu olduğunu gösteren ve bu amaçla zarar görenin zarar verene karşı zararının giderilmesini talep hakkını düzenleyen normlar bütünüdür⁴. Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna ilişkin olarak TTK'nın 553/1. maddesinde, “Kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar.” hükmüne yer verilmiştir. Bu kapsamda, kooperatif yönetim kurulu üyeleri de, kanundan ve anasözleşmeden kaynaklı yükümlülüklerini kusurlu olarak yerine getirmemelerinden dolayı ortaya çıkan zarardan hukuki olarak sorumlu olmaktadır. Yönetim kurulu ile kooperatif arasındaki ilişkinin “sözleşmesel ilişki” olduğu kabul edildiğinden, sorumluluk davası da temelde, söz konusu sözleşmesel ilişki ile özen ve bağlılık yükümlülüğünün ihlalinden kaynaklanır.

Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna gidilebilmesi için; kanun ve anasözleşmeden doğan yükümlülüklerin ihlal edilmesi nedeniyle bir zararın oluşması, söz konusu zararın bunların kusurlu hareketlerinden kaynaklanması, ayrıca kanuna veya anasözleşmeye aykırı davranış ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Bahsi geçen unsurlardan herhangi biri mevcut olmadığı takdirde yönetim kurulu üyeleri hakkında hukuki sorumluluğa başvurulamaz.

Yeri gelmişken, birden çok yönetim kurulu üyesinin aynı zararı tazminle yükümlü olmaları halinde, bunlardan her biri, kusuruna ve durumun gereklerine göre, zarar şahsen kendisine yükletilebildiği ölçüde, bu zarardan diğerleriyle birlikte müteselsilen sorumlu olur (TTK md. 557).

Buna öğretide “farklılaştırılmış teselsül” kuralı denilmektedir.⁵

Son olarak, kusurlu hareketlerinden dolayı kooperatifin zarara uğramasına neden olan yönetim kurulu üyelerine karşı dava açma hakkı ise; şirket tüzel kişiliğine, ortaklardan her birine ve kooperatifin iflası halinde şirket alacaklılarına tanınmıştır.

3. Ortakların Sorumluluk Davası Açma Hakkı

3.1. Genel Olarak

Kooperatiflerin uğradığı zararın yönetim kurulu üyelerinden talep edilmesi, bir başka ifadeyle sorumluluk davası açma noktasında aktif dava ehliyeti her şeyden önce doğrudan zarar gören kooperatif tüzel kişiliğine aittir.

4) Necla Akdağ Güney, *Türk Hukukunda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s.29.

5) Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Yavuz, *Yeni TTK'da Hukuki Sorumluluğa İlişkin Yeni Bir Kavram: “Farklılaştırılmış Teselsül”*, *Vergi Sorunları Dergisi*, Haziran 2014, S.309.

Ancak, kooperatifin dava açmada ihmalkârlığı veya sorumluların kooperatife hakim olmaları sebebiyle davanın kooperatif tarafından açılmaması ihtimaline karşın kanun koyucu, dava açma hakkını kooperatif yanında ortaklara da tanımıştır.

Nitekim kooperatife doğrudan doğruya verilen zarar, ortaklar açısından dolaylı zarar/dolayısıyla zarar niteliğindedir. Esas itibarıyla zarara uğrayan kooperatif olmakla birlikte, kooperatifin malvarlığını azaltan veya onun değerini düşüren her işlem veya fiil, kooperatifin yanı sıra ortaklara da zarar vermekte ve etkilemektedir.

Bu bağlamda, kooperatifin zarar gördüğü her durumda ortakların da kural olarak dolaylı bir şekilde zarar gördüğü kabul edilir.

O halde, gerçek veya tüzel kişi her kooperatif ortağı yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açma hakkına sahiptir.

Söz konusu dava açma hakkı bağımsız nitelikte olmayıp, ikincil nitelikte bir dava hakkıdır. Ancak belirtelim ki, dava açma bakımından kooperatif ile ortaklar arasında herhangi bir üstünlük veya öncelik bulunmamaktadır.

Davanın konusu yönetim kurulu üyelerinin fiil ve eylemleriyle verdiği zararın tazminidir. Bahse konu dava hakkının kaynağını ise sözleşmeye aykırılık oluşturur.

Diğer taraftan, ortakların açacakları sorumluluk davasının usul ve esasları, **“kooperatifin faaliyette bulunmasına” ve “iflas halinde olmasına”** bağlı olarak farklılık göstermektedir. Ortaklar sorumluluk davasını, kooperatif faaliyetlerine devam ediyorsa **TTK’nın 555. maddesine**, iflas halinde ise aynı Kanunun 556. maddesine göre açabilir.

Her iki durumda da ortaklar; tazminatın kendilerine verilmesini talep edemezler, dava sonunda hükmolunacak tazminatın ancak kooperatife ödenmesini isteyebilirler (**KoopK md. 98, TTK md. 555/1, 556/1**).

Ancak ortaklar kooperatifin uğramış olduğu tüm zararın tazminini isteyebilir. Bir başka ifadeyle, talep edilecek tazminat miktarı, ortağın kendisine düşen zararın miktarı değil, kooperatifin gördüğü zararın tamamıdır.

Unutulmamalıdır ki, zarar gören sıfatıyla dava açan ortakların bu sıfatlarının, gerek zararın doğumu ve gerekse dava açıldığı sırada bulunması ve ortak sıfatının dava süresince de devam etmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak, davanın devamı sırasında ortaklık sıfatı kaybedildiği takdirde dava da düşmüş olacaktır.

3.2. Kooperatifin Faaliyette Olduğu Dönemde (İflas Dışında) Dava Hakkı

Kooperatifin faaliyetlerine devam ettiği hallerde açılacak sorumluluk davasına ilişkin **TTK’nın 555/1. maddesinde**; **“Şirketin (kooperatifin) uğradığı zararın tazminini, şirket ve her bir pay sahibi isteyebilir. Pay sahipleri tazminatın ancak şirkete (kooperatife) ödenmesini isteyebilirler.”** hükmüne yer verilmiştir.

Bir önceki bölümde açıklandığı üzere, kooperatif doğrudan zararının varlığında tazminat davasını ikame edebilir; çünkü kooperatifin dolayısıyla zarara uğraması olanağı yoktur.

Kooperatif bakımından doğrudan zarar, ortak açısından dolaylı zarar olduğundan, dolayısıyla

uğradığı zarar nedeniyle ortak dava açmak ve tazminatın kooperatife verilmesini istemek suretiyle ortaklık payındaki değer düşüklüğünü gidermiş olur.

Ortağın, uğradığı zarar karşısında hareketsiz kalan kooperatifin yerine dava açmasını teşvik etmek ve buna bağlı olarak dava giderlerini düşünüp davadan vazgeçmesini önlemek ve dolayısıyla ortakları korumak amacıyla, **TTK**'nın 555/2. maddesinde bir düzenlemeye gidilmiştir.

Anılan hükümde, ortağın açtığı davayı hukuki ve maddi sebepler haklı gösterdiği takdirde mahkemenin, dava giderleriyle avukatlık ücretini, bu giderler davalıya yükletilemediği hallerde, davacı ortakla kooperatif arasında hakkaniyete göre paylaşması öngörülmüştür. Bu sayede ortağın dava masraflarını düşünerek dava açmada çekinken davranmasının önüne geçilmek istenmiştir.

3.3. İflas Halinde Dava Hakkı

Ortakların iflas halinde hukuki sorumluluk davası açabilmesine ilişkin usul ve esaslar **TTK**'nın 556. maddesinde düzenlenmiştir. Bahsi geçen hükmün birinci ve ikinci fıkraları; *“Zarara uğrayan şirketin (kooperatifin) iflası hâlinde, tazminatın şirkete (kooperatife) ödenmesini isteme hakkını şirket (kooperatif) alacaklıları da haizdir. Ancak, pay sahiplerinin ve şirket (kooperatif) alacaklılarının istemleri önce iflas idaresince ileri sürülür. / İflas idaresi birinci fıkrada öngörülen davayı açmadığı takdirde, her pay sahibi veya şirket (kooperatif) alacaklısı mezkûr davayı ikame edebilir. Elde edilen hasıla, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre, önce dava açan alacaklıların alacaklarının ödenmesine tahsis olunur; bakiye, sermaye payları oranında davacı pay sahiplerine ödenir; artan iflas masasına verilir.”* hükmünü amirdir. Görüldüğü üzere **TTK**, kooperatifin iflası halinde yönetim kurulu üyeleri hakkında sorumluluk davası açılması bakımından farklı bir usul kabul etmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, iflas halinde, ortaklar yanında kooperatif alacaklıları da dava hakkına sahiptir.

TTK'da, kooperatif borçlarını ödediği sürece alacaklının zarara uğramadığı varsayımı kabul edildiğinden, alacaklılara kooperatifin faaliyette olduğu dönemde dava hakkı verilmemiş, bu hak sadece iflas durumunda öngörülmüştür. Ancak, dava açma bakımından, ortaklar ve alacaklılar arasında bir sıra olmadığı gibi, birinin diğerine önceliği de bulunmamaktadır.

TTK md. 556 kapsamında ortakların yönetim kurulu üyeleri hakkında sorumluluk davası açabilmesi için ön koşul, kooperatifin iflas etmiş olmasıdır.

Kooperatifin iflasının açılması ile birlikte, iflas işlemleri iflas idaresi tarafından yürütülür. İflas halinde kooperatifin zararı kural olarak iflas idaresince talep olunur.

Buna bağlı olarak müflis kooperatifin zararı da öncelikle iflas idaresi tarafından dava edilmelidir. Ancak ortaklar, sorumluluk davası açılması için iflas idaresinden istemden bulunabilirler.

Dolayısıyla, iflas idaresi bu davayı herhangi bir talep ve başvuru olmaksızın doğrudan kendisi açabileceği gibi kooperatif ortaklarının istemi üzerine de açabilir.

Bununla birlikte, söz konusu davanın iflas idaresi tarafından açılmadığı takdirde, kooperatifin her bir ortağı ve alacaklıları mezkûr davayı ikame etme hakkına sahip olur (*TTK md. 556/2*).

Bir başka deyişle, kooperatifin iflası sonrasında, iflas idaresince sorumluluk davasının açılmaması halinde dava hakkı, kanunen kooperatifin ortakları ve alacaklılarına geçer. Öte yandan, bir önceki bölümde belirtildiği üzere, iflas halinde ortaklarca açılan davalarda tazminatın ancak kooperatife

ödenmesi istenebilir; ortaklar tazminatın kendilerine ödenmesi talebinde bulunamazlar.

Buna karşın elde edilen hâsılanın (*tazminatın*) dağıtımına ilişkin **TTK**'da özel bir düzenleme yapılmıştır.

Bu kapsamda, elde edilen hasıla, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu⁶ hükümlerine göre öncelikle dava açan alacaklıların alacaklarının ödenmesine tahsis olunur; kalan bakiye davacı ortaklara ödenir; artan ise iflas masasına verilir (*TTK md. 556/2*).

3.4. Doğrudan Zarar Bakımından Ortakların

Dava Açma Hakkı

Doğrudan doğruya zarar, yönetim kurulu üyelerinin kusurlu işlem ve fiilleri sonucunda ortakların, kooperatifin zararından bağımsız olarak kendilerinin gördüğü zarardır. Bu fiillerin ayrıca kooperatifi de zarara sokup sokmadığı önemli değildir. Doğrudan zararlar, esas itibarıyla ortak sıfatının bir sonucu olarak görülmüş zararlardır.⁷

Ortakların, doğrudan zararları nedeniyle dava açabilmesi, hukukun genel ilkelerinin bir gereğidir. Mezkur dava, kooperatifin hem faaliyette olduğu dönemde, hem de iflas halinde açılabilir. Ortaklar tarafından doğrudan zarar nedeniyle açılan dava, kooperatife yöneltilir ve talep edilen tazminat doğrudan zarar görmüş olan davacı ortağa ödenir.⁸

4. Dava Hakkına İlişkin Diğer Hususlar

4.1. Davanın Açılacağı Görevli Ve Yetkili Mahkeme

TTK'nın 561. maddesinde yer alan “*Sorumlular aleyhinde şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde dava açılabilir.*” hükmü, ortaklar tarafından yönetim kurulu üyeleri aleyhine hukuki sorumluluk davasında davacılara genel yetki kuralı yanında ek bir olanak daha tanımaktadır.

Davacı dilerse, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁹ uyarınca davalı yönetim kurulu üyelerinin ikametgâhı mahkemesinde, dilerse tümü aleyhine kooperatif merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilir. Yönetim kurulu üyelerine karşı açılan sorumluluk davası, **TTK**'nın 4. ve KoopK'nın 99. maddeleri gereğince ticari dava niteliğindedir. Dolayısıyla, bu davalar asliye ticaret mahkemesinde görülür¹⁰.

Davada husumet kooperatif tüzel kişiliğine yöneltilir. Yönetim kurulu üyelerinin kooperatifi kusurlu hareketleriyle zarara uğrattığını ispat yükü ise davacı ortaklara aittir. KoopK'nın 99/2. ve **TTK**'nın 1521. maddeleri bağlamında bu davalarda basit yargılama usulü uygulanır. Diğer taraftan, ortaklar birden çok sorumlu kişiyi zararın tamamını için birlikte dava edebilir ve hâkimin aynı davada her bir davalının tazminat borcunu belirlemesini isteyebilir (*KoopK md. 98, TTK md. 557/2*).

6) 2004 sayılı İcra İflas Kanunu, 19.06.1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

7) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, s.399.*

8) Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.390.*

9) 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

10) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, *age, s.401.*

4.2. Dava Hakkını Ortadan Kaldıran Haller

4.2.1 İbra

Ortakların, sorumluluk davası açma hakkını ortadan kaldıran nedenlerin başında genel kurulca alınan “**ibra**”¹¹ kararı gelmektedir. İbranın ortaklar tarafından açılacak hukuki sorumluluk davalarına etkisi, uğranılan zararın doğrudan veya dolayısıyla olmasına göre farklılık gösterir. Ancak dolayısıyla zarar bakımından ibranın etkisi, **TTK**’nın hem 555. hem de 556. (*iflas halinde*) maddeleri uyarınca açılan davalar bakımından aynıdır.

Dolayısıyla uğranılan zararlarda, genel kurulun almış olduğu ibra kararı, kooperatif ile ibraya olumlu oy veren ve ibra kararını bilerek payı iktisap etmiş olan ortakların dava hakkını kaldırır. Diğer (ibra oylamasında olumsuz veya çekimser oy kullanan ya da toplantıya katılmayan) ortakların dava hakları ise ibra tarihinden itibaren altı ay geçmekle düşer (*TTK md. 558/2*).

Bahsi geçen hüküm, çoğunluğun keyfi şekilde alabileceği ibra kararına karşılık ortakları sorumluluk davası açma hakkından mahrum bırakmamayı, belli bir süreliğine bu davayı açabilme imkânı sağlamayı amaçlamaktadır. İbra oylamasında olumlu oy kullanan ortaklar ise sorumluluk davası açma hakkını kaybeder.

Dava açma hakkı sağlayan altı aylık süre hak düşürücü süredir. Bahsi geçen süre uzatılamaz ve kesilemez. Bu süre içinde ortaklık payının devredilmesi durumunda devralan için süre yeniden başlamaz.

Devralan, sorumluluk davası açma hakkını ancak halefinin kalan süresi içinde kullanabilir. İbranın, ortaklar tarafından doğrudan zarar nedeniyle açılacak sorumluluk davası üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Hatta ortak ibra lehine oy kullanmış olsa dahi doğrudan zararının tazmini isteyebilir.¹² Bu nedenle ortakların doğrudan zarar nedeniyle dava hakkı, ibra kararından etkilenmez.

4.2.2. Zamanaşımı

Ortakların hukuki sorumluluk davası açma hakkını ortadan kaldıran bir diğer sebep de zamanaşımıdır.

Bu bağlamda, ortakların dava hakkının düşmemesi için hem doğrudan hem de dolayısıyla uğranılan zararlar nedeniyle açılacak olan tazminat davalarının, **TTK**’nın 560. maddesinde öngörülen zamanaşımı süreleri içinde açılması gerekir.

Anılan hükme göre; yönetim kurulu üyelerine karşı tazminat istemek hakkı, ortakların zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki ve her halde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Ancak, bu fiil cezayı gerektirip, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa¹³ göre daha uzun dava zamanaşımına tabi bulunuyorsa, tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır.

11) İbra, sözlük anlamı olarak “aklama, temize çıkarma, beri kılma, beraat etme, aklanma, borçtan kurtarma ” anlamlarına gelmektedir. Kooperatiflerde ibra, hesap dönemi içerisinde gerçekleşen işlem ve faaliyetler ile bunların sonuçlarının, yönetim kurulu üyeleri açısından bir sorumluluk taşımadığının kooperatif genel kurulu tarafından kabul edilmesi, kendilerinden tazminat dâhil herhangi bir talebin olmadığıın beyan edilmesi ve güven açıklamasında bulunulmasıdır.

12) Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Şirketler Hukuku*, Dora Yayınları, Bursa 2013, s.604.

13) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

5. Sonuç

Kanun koyucu, kooperatif ortaklarına bir takım haklar ve korumalar sağlamıştır. Bu haklardan birisini de, kooperatif ortaklarının yönetim kurulu üyeleri aleyhine hukuki sorumluluk (**tazminat**) davası açabilmesi oluşturmaktadır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 98. maddesinde yapılan atıf dolayısıyla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca kooperatif ortakları, yönetim kurulu üyelerinin kusurlu hareketleriyle kooperatife verdikleri zararlardan dolayı bunlar hakkında hukuki sorumluluk davası açma hakkını haizdir.

Yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açma yetkisi, kooperatif tüzel kişiliği ile birlikte ortaklara da tanınmıştır. Bu çerçevede, kooperatifin uğradığı zararın tazminini, kooperatif yanında her bir ortak da isteyebilir. Ortaklık sayısı kaç olursa olsun gerçek veya tüzel kişi her ortak bu hakka sahiptir. Ancak, ortaklar tazminatın yalnızca kooperatife ödenmesini talep edebilir.

Ortağın açtığı davayı, hukuki ve maddi sebepler haklı gösterdiği takdirde mahkeme, dava giderleriyle avukatlık ücretini, bu giderler davalıya yükletilemediği hallerde, davacı ortaklarla kooperatif arasında, hakkaniyete göre paylaştırır. Zarara uğrayan kooperatifin iflası halinde ise tazminatın kooperatife ödenmesini isteme hakkını kooperatif alacaklılarıyla birlikte kooperatif ortakları da haizdir. Ancak, ortakların ve kooperatif alacaklılarının istemleri önce iflas idaresince ileri sürülür. İflas idaresi bu davayı açmadığı takdirde, her ortak veya kooperatif alacaklısı söz konusu davayı ikame edebilir.

Her iki durumda da ortaklar, tazminatın ancak kooperatife ödenmesini isteyebilirler. Sorumluluk davası, ortaklar tarafından kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde açılabilir. İbra ve zamanaşımı ise sorumluluk davası açma hakkını kural olarak ortadan kaldırır.

Ortaklar doğrudan uğradıkları zarar nedeniyle, hukukun genel ilkeleri kapsamında, her zaman ilgililer aleyhine sorumluluk davası açabilir ve bu durumda hükmedilen tazminat ortaklara ödenir.

Kaynakça

- 2004 sayılı İcra İflas Kanunu (19.06.1932 tarihli ve 2128 sayılı R.G.).
1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).
5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı R.G.).
6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı R.G.).
6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).
Akdağ Güney, Necla, Türk Hukukunda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013.
Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal ve Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.
Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.
Yavuz, Mustafa, Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebilmek İçin Gereken Şartlar, Karınca Dergisi, Aralık 2016, Y.83, S.960.
Yavuz, Mustafa, Yeni TTK'da Hukuki Sorumluluğa İlişkin Yeni Bir Kavram: "Farklılaştırılmış Teselsül", Vergi Sorunları Dergisi, Haziran 2014, S.309.

KAVRAM OLARAK HALKLA İLİŞKİLER

Hazal OĞUZ*

Giriş

Halkla ilişkilerin çağımızda ortaya çıkmasının nedenlerini, gerek kamusal gerekse özel kesim kuruluşlarının çevre ile veya toplumla olan ilişkilerine düzenlilik getirme zorunda kalmalarında aramamız gerekir. Bugün halk, artık kuruluşlardan belirgin görevler bekleyen, bu görevlerin gerekçelerini öğrenmek isteyen bir halktır. Bu konumuyla yirmi birinci yüzyılın toplumuyla düzenli, fakat aynı zamanda dikkatli bir biçimde ilişki kurmak, onunla etkileşmek gerekli olmaktadır.

Günümüzde birçok ülkede yönetilenlerin birey statüsünden vatandaş statüsüne geçtiği açıktır ve yine bu çağ yönetileninin “**yönetim**” üzerinde denetim kurmak istediğini ve yönetimi yine çağımızın ortaya çıkardığı teknolojiye faydalananarak yönlendirmeye çalıştığını ifade etmemiz gerekir. Halkla ilişkiler, bir yönüyle yönetilenlerin denetim isteklerine yönetim açısından yanıt vermeye, bu isteğe karşılık vermeye yarayan yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halkla ilişkiler uygulaması ile yönetim, halkın bilgi ihtiyacını, aydınlanma ihtiyacını karşılayabilmektedir. Yönetilen kümeleriyle her basamakta girilen olumlu, iyi niyete dayalı ilişkiler daha sonraları yönetsel örgütlere çevre desteği olarak geri dönmektedir. Nitekim topluma belirli bir işi yaptırmanın yolu, bir diğer deyişle demokratik yöntem, onu inandırmak ve ikna etmekten geçmektedir.

1. Halkla İlişkilerin Doğuşu ve 20. Yüzyılda Öneminin Artması

Halkla ilişkiler uygulamasına kamu ya da özel kuruluşlardan hangisinin ağırlık verdiğini, ülkelerdeki ekonomik örgütlenme biçimi ve toplumsal yapı ortaya koymaktadır. Halkla ilişkiler uygulamasına

*Ticaret Uzmanı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü,
hazal.oguz@ticaret.gov.tr*

değişik biçimler ve amaçlara dönük olmak üzere tüm ülkelerde rastlanmaktadır (*Becerikli, 2008*).

Yönetim-yönetilen ikiliğinin ortaya çıktığı dönemden bu yana, yönetimin (**devletin**) ortaya çıkmasıyla birlikte halkla ilişkiler uygulamasının değişik görünüm ve biçimlerine rastlanılmıştır ancak günümüzdeki uygulamayı oluşturan ona rengini veren/büyük ölçüde etkileyen Amerika Birleşik Devletleri örneğidir.

Halkla ilişkiler uygulamasının gelişimi belirli evrelerden geçmiş bulunmaktadır. Bunun için ABD'deki gelişmelere daha yakından bakıldığında ABD başkanı Jefferson'ın 1907'de Kongreye gönderdiği mesajı anmak gerekir.

Woodrow Wilson'ın Beyaz Saray'da düzenlediği basın toplantıları, Jackson'ın danışmanı Kendall tarafından başlatılan kamuoyu araştırmaları gibi örnekler ilk uygulamalar sayılabilir. Sonrasında Ivy Lee'nin Rockefeller'da halkla ilişkiler uzmanı olarak görev yapmaya başlaması ve işçilerin iş bırakma eylemiyle ilgili sorunları çözmesi halkla ilişkilerin özel kesimdeki en ilkel fakat ilk uygulaması olarak kabul edilmektedir.

Diğer yandan, halkla ilişkilerin öneminin yönetim ve işletmeler açısından kaçınılmaz olduğunun anlaşıldığı dönem 1929 Büyük Bunalımı dönemidir çünkü o güne dek önemli olaylar, savaş, başkanlık seçimleri, yerel grevler dolayısıyla başvurulmuş halkla ilişkilerin Büyük Bunalımla birlikte ABD özellikle özel kesimde içinde önemli bir yer tutmaya başladığı görülmüştür. Özel sektörün sorumluluğu Büyük Bunalımla birlikte anlaşılmış oldu diyebiliriz. Tarımla uğraşanlar kadar diğer tüketici kategorilerini de etkileyen konjonktürde, 1920'den beri ekonomik ilerlemenin yaratıcısı olarak kendilerini gösteren büyük şirketler

Bunalımla birlikte bütün sorumluluğu üstlerinden atmaya çalışmışlardır. Özel sektörün kardan başka bir şey düşünmüyor oluşunun Kazancı'nın (**2011a**) tabiriyle cezasını çekmeye başladığı bu dönemde toplumsal sorunların bir bütün içinde ele alınması konusunda yargıya varılmış oldu. İnsanı ve özellikle iş yerinde çalışanı farklı bir yaklaşımla değerlendirmek gerektiğini öne süren görüşlere doğruluk kazandırılmıştır. Yönetim olayında odak, örgütlenme ve denetimden insan faktörüne ağırlık veren sosyo-psikolojik sorunlara kaydırılmıştır. 1930'larda Bunalımı atlatmak için kamuoyu yoklamaları çalışmalarına başlandı ve Taylorizm terkedilmemekle birlikte onun ilkeleri üzerine insan ilişkileri yaklaşımının ilkeleri eklendi.

1929 sonrası ortaya yeni sorunların çıkması ile birlikte çevre öğelerinin, halkla karşılıklı iyi niyete dayalı ilişkilerin bir örgütün başarısında çok önemli olduğunu anlaşılmış ve yine ancak bu tarihlerden sonra çevre ile ilişkilere büyük önem verilmeye başlanmıştır. Halkla ilişkilerin bir toplumsal zorunluluk olarak algılanması da zaten bu tarihlere rastlamaktadır. Firmalar kar etme çabalarının yanında onun sürekliliğini sağlamak ve kendilerini korumak amacıyla çevreyi etkileyici yeni çalışmalara gitmek zorunluluğu duyuyorlardı. Bunalımla, sanayiciler, örgüt yöneticileri, kendilerinin aynı zamanda müşteriler, çalışanlar ve hükümete karşı bazı sorumluluklarının olduğunu anlamış oldular.

Özel sektör iyiliksever yatırımlar olarak nitelenen harcamaları yapmak, araştırma enstitüleri kurmak, vakıflar tesis etmek, öğrenciler için burs vermek suretiyle toplumda kendi lehlerine olumlu bir imaj yaratırken yönetimi de kesinlikle yalnız bırakmamaya çalıştı.

Elbette, aynı olaylar kamu yönetimini de etkiledi ve New Deal programı (*bunalımın olumsuz sonuçlarını en aza indirmek için Beyaz Saray tarafından uygulamaya konan*) ile birlikte yönetim içinde halkla ilişkiler fonksiyonunun özel bir yer tutmaya başladığını görmekteyiz. Bunalımdan sonra halkla ilişkilerin o zamana dek kesik kesik yürütülen kampanya biçiminde değil sürekli olması halinde bir anlam ifade edeceği ve bekleneni verebileceği anlaşılmıştır.

Büyük Bunalım ile birlikte halkla ilişkiler uygulaması toplumsal bir içeriğe kavuştu ve bu alandaki çalışmalardan somut sonuçlar alındı. Özel sektörün öncülük rolü kamu yönetiminde de halkla ilişkilerin aynı biçimde algılanmasını sağladı diyebiliriz.

Özel sektörün halkla ilişkiler uygulamasının kamu yönetimine etkisi 2. Dünya Savaşı sonuna dek (*Kıta Avrupası'nda halkla ilişkilerin bir yönetim işlevi olarak benimsenmesine kadar*) devam etti. Türkiye'de kamu yönetiminin önemli bir sorunu olan halkla ilişkilere son yıllarda gereken önemin verilmediğini ifade eden Kazancı (2011b), gerek akademik düzeyde gerekse yönetim içinde konuyu inceleyen çalışmaların yok denecek kadar az olduğunu ifade eder. ABD'de halkla ilişkiler uygulamasının içerik kazanması nasıl ki 1929 bunalımı ile başlıyorsa, ülkemizde de aynı uygulamaya ihtiyaç duyulması 1950 olayı ve 1961 Anayasasından sonra ortaya çıkan değişikliklerle olmuştur. 1960'lardan sonraki değişimlerle, özel sektör toplumsal olaylara daha duyarlı olmuş, kamuoyu karşısında daha titiz ve önemini anlamış olarak daha gerçekçi davranmaya çalışmıştır. 61 Anayasasının yürürlüğe girmesiyle ortaya çıkan yeni anayasal hakların kullanımı, baskı kümelerinin hızlı gelişimi ve toplum için mantar gibi türemeleri, en önemlisi artan etkinlikleri, halkın değişik siyasal seçeneklerle siyasal iktidara karşı koyma gücüne erişmeleri ister istemez kamu yönetimini de harekete geçirmiştir (Becerikli, 2005).

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türk Kamu Yönetiminde de gözlemlenen yapısal genişlemelerin bir bölümü halkla ilişkiler anlayışının yönetim içine yansımalarının/yerleşmesinin bir sonucudur. Hızla artan halkla ilişkiler birimlerinin yalnızca merkezi yönetimde sayıları 100'ü aşmıştır. Basın büroları, halkla ilişkiler büroları, karşılama servisleri kurulmuş, kitle iletişim araçları ile kamu yönetiminin ilişkilerinde gözle görülür değişiklikler ortaya çıkmıştır.

2. Halkla İlişkilerin Düzenli Bir Çaba Olarak Ortaya Çıkışı

Yönetimin olduğu kadar özel sektörün halkla ilişkilerinin düzenli bir çaba olarak ortaya çıkması birbirini tümleyen teknolojik, toplumsal değişikliklerin bir sonucudur. Kazancı her ülkede olaylar - tarihler farklı olmakla birlikte bu değişiklikler başlıca 4 noktada toplanabileceğini belirtir (2011a):

- **ideolojik devlet faaliyetinin önem kazanması**

Devlet yönetilenin denetimini artık ilk elde baskıcı devlet yöntemlerine (*polis, jandarma baskısı, kuralsız yargılama geleneği, isteğe göre değişen yargılama biçimleri*) başvurarak sağlamaktan çok çağdaş gelişmenin yarattığı teknolojileri kullanarak ideolojik araçlara başvurarak sağlamaktadır. Düzenin korunması ve yaşatılması ereğiyle yönetilen üzerinde tutulan fizik baskısı ikinci sıraya itilmiştir. Geçen yüzyıllardan farklı olarak günümüz devleti halkın denetim altında tutulmasını daha çok ideolojik araçlarını kullanarak sağlamaya çalışmakta, “zor” kullanmaktan çok, ideolojiyi kullanarak (*eğitim kurumları, aile sistemi, hukuk sistemi, kitle iletişim araçları vb*) yönetileni belirli sınırlar içinde tutmaya çalışır. Bu türden denetleme araçları devletin savunucusu olduğu ideolojiyi yönetilene aşılama dolayısıyla sistemin kendini yeniden üretmesinde etkili ve başarılı olmaktadır. Ağırlık baskıcı devlet işlevleri olarak nitelendirilen ve yönetilen üzerinde fiziksel baskı (*zor kullanma*) kurmayı amaçlayan görevlerden topluma belirli ideolojiyi aşılama yönelik ve toplumsal etkileri çok daha önemli olan görevlere geçmiştir.

Somut bir güç olarak devlet çok iyi anlamıştır ki toplumsal akımlar o andaki siyasal ve ekonomik düzene karşı bir tepkidir; bu akımlar siyasal demokrasiye, tekellilik ve ekonomik liberalizme bir karşı çıkıştır. Böylece çağdaş devlet bir yandan tekelliliğin görünürdeki sakıncalı olan yönlerini ve sivri gelen uçlarını törpüleyip gizlemeye çalışırken öte yandan çevrenin gereklerine uyararak yeni bir ideolojik (*kültürel oluşum*) mücadele dönemine girmiştir.

Halkla ilişkiler tekniği içinde odaklardan biri olan kitle iletişim araçlarının devletin ideolojik çabasında özel bir yeri vardır. Etkisi bireyin günlük yaşantısının her anında ve her yerde kendisini belli etmektedir. Halkla ilişkiler tekniği içinde önemli bir yer tutan kitle iletişim olayı en açık deyimle halkla ilişkilerde de tıpkı ideolojik çabada olduğu gibi inanç aşılamanın etkeni olmakta; ister istemez halkla ilişkileri, devletin ya da özel sektörün ideoloji aşılmasıyla ilgili çabalarıyla ilişkilendirmeyi gerektirmektedir.

Diğer yandan, halkla ilişkilerin önemli bir bölümü belirli bir örgüt ya da merkezden çevreye bilgi vermekle ilgilidir. Kitle iletişim araçlarından yararlanarak çevreyi kimi kez aydınlatma kimi kez de eylemlerin gerekçelerini açıklama halkla ilişkiler uygulamasının önemli yönüdür. Bu oluşum, ideolojik devlet çabasının önemiyle doğru orantılıdır.

- **yönetimsel etkinliği artırma zorunluluğu**

Halkla ilişkiler yalnızca ideoloji aşılama yönünde bir çaba değildir. Yönetimin bilme-tanım eksikliğini gidermek, yönetilenlerle sorumluluğu bölüşmek, değişen çevre koşulları ve onlarla ilgili halk isteklerini öğrenmek için yürütülen bir çabadır. Ancak yönetimdeki tanım-bilme eksikliğini gidermeyi, yönetilenin tüm isteklerinin yönetimsel eylem ve işlemde yer alacağı/alması gerektiği biçiminde anlamamak gerektiğini belirten Kazancı (2011a), amacın karar verme yetkisi yönetimde kalmak koşuluyla halkın isteklerini öğrenip bu istekleri yönetimsel gereklerle bağdaştırabilmek olduğunu vurgular. Halkla ilişkiler yönetimin yanlış yapma olasılığını azaltan, çevre ile değişik biçimlerde ilişki kurmaya yönelik yöntemler bütünü olmaktadır.

- **yönetimin karmaşıklaşmasının olumsuz sonuçlarını gidermek**

Kamu yönetimindeki yapısal değişiklikler, kamu görevlileri sayısında artış gibi faktörler yönetimin karmaşıklaşmasında önemli etmenlerdir. Yönetim bilimcilerin “**yönetimsel çağ**” olarak tarif ettiği 20. yüzyılda çok büyük boyutlara ulaşan her zaman, her alanda kendilerini hissettiren kamu örgütlerine ilişkin bu dev yapıyı anlamak, tanımak, ona başvuracak, onunla yaşantısının her döneminde ilişki kurmak zorunda olan yurttaşlar için ortaya çıkan ilk güçlüklerdir.

Böyle bir ortamda halkla ilişkiler uygulaması ortaya çıkan ilişki güçlüklerini çözmeye yönelik planlı ve doğal olarak sürekli bir çaba olmuştur. Bu girişimde amaç yönetimin yapı ve işlevleriyle birlikte tanım, dolayısıyla ilk ilişki güçlüklerini ortadan kaldırmaktır. Bu amaçla bazen kitle iletişim araçları kullanılır ancak sorun önemli bir kesimi de yüz yüze ilişkilerle çözülmeye çalışılır. Bu aşamada yönetici yalnızca yönetimsel gereği yerine getiren bir kamu görevlisi dışında, yönlendiren, açıklayan halkın işini kolaylaştıran bir ögedir. Halkla ilişkiler uygulamasında halkın aydınlatılması yalnızca yönetimin ne yaptığını açıklamak değil, aynı zamanda yönetimin yapısından ileri gelen güçlükleri yenmek için halka bilgi aktarmak gibi zorunlu bir çabayı da içerir.

- **örgütlerle toplum arasında karşılıklı güvene dayalı ilişkiler geliştirme zorunluluğu**

Bugün toplumun farklı kesimleri ile özel ya da kamusal kuruluşlar arasında karşılıklı güvene dayalı ilişkiler geliştirme zorunlu hale gelmiştir. Kazancı (2011a), halkla ilişkiler uygulamasının oluşumu salt iyi niyete ve karşılıklı anlayışa dayalı ilişkiler kurup geliştirmek olarak açıklanmaması gerektiğini belirtirken, yanı sıra ideolojik devlet faaliyetlerinin önem kazanması, yönetimsel etkinliği artırma zorunluluğu ve yönetimin karmaşıklaşmasının olumsuz sonuçlarını gidermeyi de sayar.

Diğer yandan, hedef yığınlardan beklenen destek ve yardım, ancak yığınların kazanılması ile elde edilebilir ve destek-güveni kazanılmış kümelerle belirli amaca varmak daha kolaydır. Türkiye’de kırsal alanda 1960’lardan sonra uygulamaya konulan devletle halkın gönüllü işbirliğine dayalı toplum kalkınmasının başarısızlıkla sonuçlanmasının bir nedeni de kitlelerle gereken biçimde ilişki

kurulamamış olması sayılır. Yönetimin gerçekten olumlu işler yapması ve yaptıklarını kitle iletişim araçlarıyla halka olduğu gibi açıklayıp anlatması gerektiği için tüm bunları halk tarafından tek tek öğrenilmesini beklemek doğru değildir. İşte bu görevi yerine getirmesi beklenen kurumların halkla ilişkiler birim ve görevlileri olup, halkı ilgilendiren değişik sorun-konuların (*eğitim, vergi kamu görevlilerinin sorunları, işsizlik, konut, güvenlik vb*) belirli toplantılarda halkın huzurunda halkla birlikte tartışılması ve yapılan hizmetlerin anlatılması halkla diyalogun yönetim içinde bir gelenek haline gelmesi gerekmektedir. Ne yazık ki Türkiye’de bu gelenek yönetime bir türlü yerleşmemiştir.

Sonuç

Halkla ilişkiler yalnızca yönetilene bilgi vermek için yürütülen bir çaba olarak değil, yönetim-halk ilişkisini iyileştirmeye yönelik, temelinde iletişimin yattığı bir etkileşim olarak nitelendirilmektedir. Bir başka anlatımla halkla ilişkiler, yönetimin eylem ve işlemlerini halka onaylatma çabası değil, eylem ve işlemleri yönetilenlerle etkileşerek gerçekleştirme ve böylece kendiliğinden oluşan bir onay elde etmektir.

Bu çift yönlülük-etkileşim bir çalışmada şöyle tezahür etmektedir; *“toplumsal gereksinmeyi karşılamak ve onu en iyi biçimde doyurmak için girişilen çaba ve iletişim olayı.”* Dolayısıyla halkla ilişkilerin kamu yönetimi uygulamasındaki amacı yalnızca çevreyi aydınlatmak değil, yöneticileri kendi davranışlarını ya da yönetsel eylemleri değiştirmeye yöneltmek ve bu konuda yön göstermektir.

Kökeni eski çağlara dek uzanan halkla ilişkilerin profesyonel meslek haline gelmesi 20. yüzyılda olmuştur.

Günümüzde ise kurum ve kuruluşlar, halkla ilişkiler çalışmalarına büyük önem vermektedir çünkü kurum amaçlarını başarmada, halkla ilişkilerin büyük katkısı vardır. Özetle halkla ilişkilerin temel amacı, bir kurumla hedef kitlesi arasındaki karşılıklı anlayışı oluşturmak ve geliştirmektir. Karşılıklı anlayış geliştirildiğinde, kurum ve hedef kitlesi birbirine önyargısız ve sempatiyle yaklaşır. Bunun sonucunda hem kurum hem de hedef kitleler ortak yararlar elde ederler.

Kaynakça

- Becerikli, S. (2005). Uluslararası Halkla İlişkiler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Becerikli, S. (2008). Ve Halkla İlişkiler. Ankara: Karınca Yayınları.
- Kazancı, M. (1984). Kitle İletişimi ve İdeoloji. Basın 80-84. Ankara: ÇGD Yayınları.
- Kazancı, M. (2011a). Kamuda ve Özel Sektörde Halkla İlişkiler. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kazancı, M. (2011b). Halkla İlişkiler Eğitimi ve İletişim Fakülteleri. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllığı: 237-244.

TÜRKİYE' DE SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM PROGRAMI SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yeter DEMİR USLU*

1. Giriş

Son yıllarda dünyada görülen gelişmeler paralelinde sağlık alanında da çeşitli değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimlerin 1978 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından duyurulan **“Herkesin Sağlığı”** politikaları ve hedefleri çerçevesinde olduğu görülmektedir. Buradaki temel amaç güncel gelişmeler ile birlikte sağlık alanında çözüm bekleyen birçok sorunu ele alarak insanların daha sağlıklı bir yaşam sürmelerini sağlamaktır.

İstenilen bu temel amaca; sağlığı en doğru şekilde yönetmek, ülkeler ve vatandaşları için en ideal sağlık sistemini uygulamak, sağlık alanında en gerekli yatırımları tespit ederek o alanlarda yatırımlar yapmak ve toplumları da bu doğrultuda bilinçlendirip yönlendirerek ulaşılabilmek.

Türkiye'nin de Dünya Sağlık Örgütü'nün bir üyesi olarak bu süreçte büyük katkılar olmuştur. Türkiye, sağlık sektöründe meydana gelen değişimlere ayak uydurmak ve bu konuda öncülük yapmak için belirli atılımlarda bulunmuştur.

Özellikle 2001 yılında Avrupa Birliği' ne uyum süreci kapsamında stratejik bir plan oluşturmuş ve **“Sağlıkta Dönüşüm Programı'nı”** 2003 yılında yürürlüğü koymuştur (**T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlıkta Dönüşüm Programı, 2003**).

2. Sağlıkta Dönüşüm Programı

Sağlıkta Dönüşüm Programı; sağlık hizmetlerinin hakkaniyete uygun, verimli ve etkili olarak organize edilmesi, finansmanının sağlanması ve sunulmasını amaçlayan süreç olarak tanımlanmaktadır. Belirlenen hedefler çerçevesinde önemli çalışmalar, reformlar yapılmış ve halen yapılmaya devam etmektedir. Sağlık hizmetlerini temel alan birçok önerilerde bulunulması ve bu kapsamda çeşitli politikaların uygulanması bu çalışmaların ve reformların ana amacını oluşturmaktadır (**Emel & Abdulkadir, 2015**).

**Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi*

2003 yılında Türkiye’de uygulamaya konulan ve günümüzde devam eden Sağlıkta Dönüşüm Programı’nın temel gerekçelerini de; kamu sağlık harcamalarının geldiği son noktanın finansal açıdan karşılanmasının mümkün olmaması, sağlık hizmetleri sunumunun yetersiz, verimsiz ve kalitesiz olduğunun tespit edilmesi oluşturmaktadır.

Bu duruma paralel olarak kamu sağlık sektörünün niteliksiz ve verimsiz olarak görülmesi, finansmanı ile hizmet sunumunu ayrıştırarak devletin hizmet sunumundan çekilmesi, hastanelerin özelleştirilmesi ve hizmet satın alma gibi çeşitli merkezîyetçi politikalar ile sağlık alanının piyasada rekabete açılması şeklinde ifade edilebilecek çözüm önerilerinde bulunulmuştur (**Lister, 2008**).

Devletin tamamen sağlık hizmeti sunumundan çekilmemesi, hem özel hem de kamu hizmetlerinin birlikte sunulması, sağlık sisteminin yükünün bu şekilde paylaştırılması, fakat bunun yanında sağlık hizmetlerinin kapsayıcılığının da genişletilmesi gibi farklı görüş ve önerilerde değerlendirmeye alınarak Sağlıkta Dönüşüm Programı’nın amaç ve hedefleri belirlenerek hayata geçirilmiştir (**Şahin & Sur, 2019**).

Sağlık Dönüşüm Programı’nı daha iyi anlayabilmek ve yorumlayabilmek için Sağlık Dönüşüm Programı’na ihtiyaç duyulma sebeplerini, ilkelerini ve bileşenlerini ayrı ayrı ele almak gerekmektedir.

2.1. Sağlıkta Dönüşüm Programına İhtiyaç Duyulma Sebepleri

Türkiye’de Sağlıkta Dönüşüm Programı öncesinde sağlık hizmetlerinin sunumu, finansmanı, sigorta sistemi gibi birçok etmende bir bütünlük bulunmamaktaydı.

Bu nedenle toplum sağlık hizmetlerine sınırlı şekilde erişebilmekteydi (**Şen, 2013**).

Bu çerçevede Sağlıkta Dönüşüm Programına ihtiyaç sebepleri aşağıdaki gibi özetlenmektedir (**Soyer, 2009**)

- Hizmet sunumu (**Üniversite, Kamu Kurumları, SSK, KİT, Sağlık Bakanlığı**) ve sağlık finansmanında (**Bağ-Kur, Emekli Sandığı, SSK**) parçalı yapı mevcuttu.
- Toplumda önemli bir kısım sağlık güvencesine sahip değildi. Sağlık güvencesini yansıtan verilere güven yoktu.
- Sağlık hizmetlerine erişimde eşitlik yoktu.
- Sağlık harcamalarının önemli bir kısmı koruyucu hizmetler veya birinci basamak yerine hastanelere yapıldığından dolayı sağlık kaynakları verimsiz kullanılmıştır.
- Sevk sisteminin doğru şekilde çalışmaması.
- Kayıt dışı ödemelerin çok fazla olması.
- Sağlık alanındaki idari düzenlemeler çok parçalı bir yapıdaydı ve hastaneler verimli ve etkili çalışmamaktaydı.
- Kamu sektöründe ve birinci basamakta hizmet kalitesi düşüktü. Koruyucu sağlık hizmetlerine ve birinci basamak sağlık hizmetlerine başvuru oranı düşüktü.

Bu durum ikinci ve üçüncü basamakta bulunan sağlık kurumlarına yapılan başvuruların yoğun olmasına neden olmaktadır.

2.2. Sağlıkta Dönüşüm Programının Temel İlkeleri

Sağlıkta Dönüşüm Programının temel ilkeleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Er, 2011).

- **İnsan Merkezlilik:** İnsanların beklenti, talep ve gereksinimleri dikkate alınarak sağlık sistemlerinin sunulması ve planlanmasıdır.
- **Sürdürülebilirlik:** Sağlık sisteminin sürdürülebilirliğinin sağlanması, ülkenin kaynakları ve koşulları ile uyumlu olmasıdır.
- **Katılımcılık:** Yapıcı bir tartışma ortamının oluşturulması sistemin uygulanması ve geliştirilmesi sırasında konu ile ilgili birçok tarafın öneri ve görüşlerinin alınması ayrıca sistemin tüm bileşenlerinin sistem kapsamına alınarak kaynak birliğinin oluşturulmasıdır.
- **Sürekli Kalite Gelişimi:** Sağlık hizmeti sunumunda ve bu sürecin sonucunda elde edilen sonuçların seviyesini yeterli görmeyerek sürekli daha iyinin aranması ve sistemin kendi kendini değerlendirebileceği bir geri bildirim sürecinin oluşturulmasıdır.
- **Uzlaşmacılık:** Sağlık sektöründe bulunan çeşitli faktörler arasında karşılıklı çıkarlar ön korunarak ortak hedefte buluşturulmasını sağlanmasıdır.
- **Gönüllülük:** Hizmeti talep eden ya da sunan kurum veya birey ayrımı yapılmaksızın organizasyon içinde yer alan tüm birimlerin belirlenen hedefler doğrultusunda mecburi olmayan gönüllü iştiraklerinin sağlanmasıdır.
- **Güçler Ayrılığı:** Sağlık sistemi içerisinde sağlık hizmetlerinin finansmanını sağlayan, planlamasını yapan ve uygulayan, denetimi üstlenen ve hizmeti sunan birimlerin birbirinden ayrılmasıdır.
- **Desantralizasyon:** Kurum ve kuruluşların merkezîyetçi yönetimden kaynaklı ağır işleyiş sürecinden ve yapılarından kurtulması, hızlı kararların alınması ve alınan kararların daha verimli olmasını sağlayacak yerinden yönetim uygulamasıdır.
- **Hizmette Rekabet:** Sağlık hizmetlerinin sadece devlet tarafından sunulması durumundan çıkılarak nitelikli, sağlık hizmeti sunumuna uygun çeşitli hizmet sunucular arasında teşvik edici durumların meydana getirilmesidir. Bu sayede maliyetlerin azaltılması sağlanarak sürekli kalite anlayışını ön planda tutan bir sistemin oluşturulmasıdır.

2.3. Sağlıkta Dönüşüm Programının Bileşenleri

Sağlıkta Dönüşüm Programı sadece tek bir fikirden oluşturulmamıştır. Bu süreçte yer alan bütün tecrübeler ve dinamikler harmanlanarak bir bütün olarak oluşturulmuştur. Sağlıkta Dönüşüm Programı'nda var olan en önemli noktalar siyasi liderlik, amatör ruhla adanmış bir ekip ve istikrardır.

Programda toplumunda desteğinin alınması için; ilaç, ambulans hizmetleri ve sağlık hizmetlerine erişim, yeşil kart gibi doğrudan vatandaşlara yönelik geliştirilen iyileştirici ve somut adımlar atılmıştır. Bu sayede süreç içerisinde karşılaşılmaması muhtemel sancılı reform ve çalışmalarda toplumun desteği alınmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011) Programda bu gibi etkileri olan çeşitli bileşenler yer almaktadır.

Sağlıkta Dönüşüm Programının bileşenleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Sert, 2019).

- Sağlık Bakanlığının Yeniden Yapılandırılması
- Genel Sağlık Sigortası Uygulaması
- Sağlık Hizmetleri Sisteminde Düzenlemeler
 - o Sevk Zincirinde Düzenlemeler
 - o Sağlık İşletmelerinin İdari ve Mali Özerkliğe Kavuşması
 - o Sağlıkta Çalışan İnsan Gücünün Yapılandırılması
- Sağlık Sisteminin Eğitim ve Bilim Kurumları ile Desteklenmesi
- Sağlıkta Kalite ve Akreditasyon
- İlaç ve Malzeme Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması
 - o Ulusal ilaç Kurumu
 - o Tıbbi Cihaz Kurumu
- Sağlık Bakanlığı Bilgi Sistemi

Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın hayat geçirilmesinden sonraki süreçte Türkiye'nin temel sağlık göstergeleri açısından görülen değişimler alınan sonuçlar sağlık reformunu gündeme alan diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşların dikkatini çekmiş ve referans alınmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı Değerlendirme Raporu (2003-2011), 2012).

3. Sonuç

Sağlıkta Dönüşüm Programı dünyada meydana gelen gelişmeler sonucunda sağlık sektöründe zorunlu hale gelen çeşitli değişimleri başarılı bir şekilde hayata geçirmek için planlanmış bir programdır. Bu çerçevede değerlendirdiğimizde çok yerinde hayata geçirilen bir çalışma olduğu gözükmemektedir. Fakat dünyada ki değişimler sadece belli bir zaman diliminde meydana gelmemektedir. Sürekli bir gelişim göstermektedir.

Bu doğrultuda Sağlıkta Dönüşüm Programı da sürekli değişim ve gelişim gösteren dünya düzenine ayak uydurarak sağlık sisteminin yönetilmesi ve sağlık hizmet sunumunun en iyi şekilde sağlanabilmesi için sürekli kendini o günün koşullarına göre güncellemelidir.

Bu güncellemeler yapılırken de programın temel amacı, ilkeleri, bileşenleri ve var ihtiyaç duyulma sebepleri dikkate alınmalıdır. Ancak bu şekilde sağlık sisteminden her zaman optimum verim alınarak insanlara en iyi sağlık hizmeti sunula bilinir.

Kaynakça

Emel, B., & Abdulkadir, I. (2015). Türkiye'de Sağlık Politikalarında Güncel Gelişmeler: Sağlıkta Dönüşüm Programından Günümüze Bazı Değerlendirme Ve Öneriler. International Anatolia Academic Online Journal, 1-26.

Er, Ü. (2011). Sağlıkta Dönüşümün Aracı Genel Sağlık Sigortası. Ankara Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü(Yüksek Lisans Tezi), 161-162.

Lister, J. (2008). Sağlık Politikası Reformu. Yanlış Yolda mı Gidiyoruz? Küresel “Sağlık Reformu” Endüstrisinin Eleştirel Kılavuzu. İstanbul: İnsev Yayınları.

Sert, S. (2019). Türkiye’de Sağlık Sistemi Ve Sağlıkta Dönüşüm Programı (2003-2019). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi SOSYAL Bilimler Enstitüsü SAĞLIK Yönetimi Anabilim DALI YÜKSEK Lisans Tezi, 72-73.

Soyer, A. (2009). Sağlıkta Dönüşüm”ün Neresindeyiz? Bundan Sonra, Bizi Neler Bekliyor? Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 179.

Şahin, S., & Sur, H. (2019). Kamu Hastanelerinin Özerkleştirilmesi ve Ülkemizdeki Gelişmelere Yönelik Bir Araştırma. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu.

Şen, H. (2013). Türkiye’de Sağlıkta Dönüşüm Programı Bağlamında Toplam Kalite Yönetimi İle İnsan Kaynakları Yönetimi İlişkisi: Kamu ve Özel Hastane Uygulamaları. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı(Doktora Tezi).

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2003). Sağlıkta Dönüşüm Programı. T.C. Sağlık Bakanlığı.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı Değerlendirme Raporu (2003-2010). T.C. Sağlık Bakanlığı.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2012). Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı Değerlendirme Raporu (2003-2011). T.C. Sağlık Bakanlığı.

COVID-19, YAŞLI BİREYLER VE SOSYAL HİZMET

Meral ŞENER*

Giriş

Dünyamız bugünlerde ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve bir pandemi haline gelen **COVID-19** tehlikesini yaşıyor. Aylardır süren bu pandemi, günlük hayatımızı ve çevremizdeki her insanın hayatını hiç olmadığı şekilde etkiledi. Ülkeler bu virüse karşı özellikle yüksek risk altındaki kişilerin fiziksel sağlığını korumak, olumsuz sosyoekonomik sorunları engelleyebilmek için virüsün yayılma hızını yavaşlatmak ve bu virüsün toplum, sağlık sistemi ve ekonomi üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla birtakım önlemler ve politikalar oluşturma yoluna gitti. Örneğin eğitim kurumları ve iş yerleri kapatıldı, toplu etkinlikler iptal edildi, şüpheli veya doğrulanmış vakalar izole edildi, doğrulanmış vakalarla temas halinde olan kişiler karantinaya alındı hatta bazı şehirlerde ve yerleşim yerlerinde zorunlu karantina ilan edildi. Öte yandan virüsle mücadelede bireylere sosyal veya mekânsal mesafenin korunması, koruyucu maske kullanımı, öksürürken/ hapşırırken ağız ve burnu kapatmak, ellerin sık sık yıkanması tavsiye edildi (*Amadasun, 2020, s. 1; Previtali, Allen ve Varlamova, 2020, s. 1; Vieira, Franco, Restrepo ve Abel, 2020, s. 38*).

COVID-19 pandemisinin başlamasından 5 Ekim tarihine kadar 34,8 milyon vaka ve 1 milyondan fazla ölüm rapor edildi. Vakaların yaklaşık yarısını 25-64 yaş grubu oluşturdu, hayatını kaybedenlerin büyük çoğunluğu (%75) ise 65 yaş ve üzerinde. (*World Health Organization [WHO], 2020*).

Türkiye'de de aynı durum söz konusu, son yayınlanan haftalık durum raporuna göre ölümlerin %72'si 65 yaş ve üzerinde olan kişilerde gerçekleşti (*Sağlık Bakanlığı, 2020*).

İstatistiklerin de gösterdiği gibi, **COVID-19** sürecinden en çok etkilenen grup yaşlılardır ancak bu etkilenmeyi yalnız fiziksel sağlık çerçevesinde düşünmek, bu yaş grubuna yönelik yapılacak politika ve uygulamaların etkinliğini azaltacaktır. Bu nedenle bu çalışma, aylardır hayatımızda

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Programı. meral_senerr@hotmail.com

önemli bir yer edinen pandemi sürecinin yaşlı bireyler üzerindeki etkilerinin sosyal hizmet bakış açısından değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

1. COVID-19, Yaşlı Bireyleri Nasıl Etkiliyor?

COVID-19; bireylerin, ailelerin, toplulukların ve toplumların hayatlarını mahvetti ancak bu süreçten en çok etkilenenler yaşlılar oldu. Bu pandemi yaşlılar arasında mevcut savunmasızlıkları, baskıları ve yoksulluğu daha da kötüleştirdi. Örneğin mevcut yaşamlarında aldıkları hizmetlere güvenerek tek başlarına yaşayan yaşlılar, pandemi ile birlikte artık barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelebildiler. Haberleri izlediklerinde ölümlere tanık oldular. Sevdiklerini kaybettiklerinde onların cenaze törenlerine katılamadılar, yerlerinden edilebildiler, kendileri için önemli olanlarla bağlantı kuramadılar (Miller ve Lee, 2020, s. 1-2).

Bunlara ek olarak yaşlılar tüm dünyada **COVID-19**'a yakalanma ve bu sebepten ölme açısından en çok risk altında olan grup haline geldi. Ülkeler bu riski azaltmak amacıyla birtakım politika ve önlemler geliştirdi ancak bunlar, kronolojik yaşa dayandırılıyor ve bireysel farklılıklar ve farklı sosyal, ekonomik ve sağlık faktörlerinin kesişimi dikkate alınmıyordu (Previtali, Allen ve Varlamova, 2020, s. 3).

Evet, yaş virüse yakalanma ve hayatını kaybetme riski üzerinde önemli bir unsurdur ancak yaş ayrımcılığı, sosyal izolasyon, yoksulluk, ırk ve etnik köken gibi sosyal belirleyiciler bunu güçlü bir etmen haline getirmektedir (Cox, 2020, s. 1-5). Bu belirleyiciler ve etkileri aşağıda ayrı başlıklar halinde ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

1.1. Yaş Ayrımcılığı

Yaş ayrımcılığı, yaşlıları statüsü giderek azalan ve bu nedenle toplum üzerinde yük haline gelen zayıf kişiler olarak tanımlanmasına neden olan kalıp yargılarından kaynaklanan olumsuz bir tutumdur. Bu olumsuz tutum, yaşlı bireyler için protokol eksikliği, bu bireylere yardım eden mesleklerin müfredatında geriatriye özgü içeriğin olmaması ve ihtiyaç duyulan kaynakların dağıtımındaki eşitsizlikler gibi durumları içerir ve yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katkılarını küçümser. Ne yazık ki yaş ayrımcılığı pandemi döneminde kendini sıklıkla gösterdi ve birçok ülkede medya aracılığıyla giderek yayıldı (Berg-Weger ve Schroepfer, 2020, s. 2; Cox, 2020, s. 2).

COVID-19 ile ilgili ilk raporlar, yaşlı nüfusa yönelik olumsuz duyguların başlamasına neden oldu. İnsanlar ve hatta ülkeler başlangıçta bu virüs büyük ölçüde yaşlı nüfusu etkilediği için rahat davrandı ve bu tehdidi küçümsedi. Bazı devlet yöneticileri, yaşlıların ekonomik sistemin sürdürülebilmesi için kendilerini feda etmeleri gerektiğini belirtti. Gündelik hayatta **COVID-19** için 'yaşlı temizleyici' gibi küçük düşürücü ifadeler kullanıldı. Tüm bunlar aslında yaş ayrımcılığına dayanan fikirlerdi ve halkın yaşlı nüfusu savunmasız, özel ilgi gerektiren ve huzurevlerinde yoğunlaşan tek bir grup olarak görmesine yol açtı (Swinford, Galucia ve Morrow-Howell, 2020, s. 2).

Yaş ayrımcılığı yaşanan pandemi sürecinde birçok olumsuz sonuç doğurmaktadır. **COVID-19**'un yalnızca yaşlıları etkilediği fikri, genç nüfusun bu virüsün onları etkilemediğine inanmasına ve virüs yayılımının azalması için çaba göstermemesine dolayısıyla hastalığın daha yüksek bir hızla yayılmasına yol açmaktadır. Yaş ayrımcılığına dayanan bir bakışla gerçekleştirilen politika ve uygulamalar yalnızca yaşlı insanları hedef alarak savunmasız durumda olan diğer nüfusların arkasında kalmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda kronolojik yaşa dayanan bu politikalar, kuşaklar

arası dayanışmayı da tehlikeye atmaktadır. Tüm bunların önlenmesi adına politika yapımcılar, pandemi sürecinde yaş ayrımcılığına dayalı dilden kaçınmalı ve yaş odaklı uygulamalardan kaçınmak için yaşla ilgili klişelere karşı çıkmalıdır (*Previtali, Allen ve Varlamova, 2020, s. 6*).

1.2. Sosyal İzolasyon

COVID-19'un yayılmasını azaltmak ve yavaşlatmak için ihtiyaç duyulan sosyal mesafe gerekliliği her yaşta insan için izole edici olabilir. Yaşlı yetişkinler bu virüsün olumsuz sağlık sonuçlarına karşı daha savunmasızken aynı zamanda yalnızlık ve sosyal katılımın azalması konusunda yüksek risk altındadır (*Gibson, Bardach ve Pope, 2020, s. 1*).

Mevcut pandemi evde kalmayı ve sosyal temasın kısıtlanmasını gerektirirken izolasyon ve yalnızlığın gerçeklerini yeni bir şekilde ortaya koymuştur (*Swinford, Galucia ve Morrow-Howell, 2020, s. 6*).

Aslında yalnızlık ve sosyal izolasyon, yaşlıların bu süreçle birlikte yaşamaya başladıkları yeni bir durum değildir. Küresel bazda, yaşlıların yaklaşık üçte birinin yalnızlık veya sosyal izolasyon yaşadığı bilinmektedir. Hatta ABD’li cerrah Vivek Murthy, 2017’de yalnızlığın ve yaşlı nüfus arasındaki sosyal izolasyonun küresel bir salgın olduğunu ilan etmiş ve bunu “**yalnızlık salgını**” olarak nitelendirmiştir (*Berg-Weger ve Morley, 2020, s. 456*).

Yaşlılık virüse yakalanma riskini arttıracak ya da iyileşmeyi engelleyecek diğer altta yatan tıbbi durumları içerdiği için yaşlı arkadaşlar, komşular ve akrabalarından uzaklaşmak yaşlılar için gerekli bir önlem haline gelmiştir. Bu sosyal mesafe önlemleri, yaşlıları fiziksel ve zihinsel sağlığı olumsuz etkileyen akut yalnızlık riskine sokabilir ve bakım sağlayabilecek kişilerle diğer gerekli kaynaklara erişimi sağlayamama gibi sorunlar yaratabilir. Aile ve arkadaşlarla görüşebilme imkânının kaybolmasının yaşlılar açısından etkileri küçümsenmemelidir (*Tyrrell ve Williams, 2020, s. 215*).

Diğer insanlarla etkileşim içinde olmayan yaşlılarda duygusal ve psikolojik problem yaşama riski artmaktadır. Arkadaşları ve aileyi içeren sosyal ağlardan izole olmak, yaşlı bireyin hem fiziksel ve zihinsel sağlığını etkileyen hem de ölüm riskini arttıran depresyona neden olabileceği gibi anksiyete, bilişsel gerileme, kardiyovasküler hastalık, demans ve obezite gibi olumsuz sağlık sonuçlarına da yol açabilir. Sosyal izolasyon dolaylı olarak mevcut sağlık durumunun daha kötü hale gelmesine de neden olabilir. Gıda bulunabilirliği ve gıdaya erişimle paralel olarak beslenmede meydana gelen değişiklikler kalp durumunu etkileyebilirken ‘**Evde kal**’ çağrıları, zayıflığa, kırılganlığa ve düşüklüğe katkıda bulunan hareketsizliğe yol açabilir. Ayrıca başkalarıyla iletişim ve etkileşim halinde olmamak yaşlının hem **COVID-19** hem de belirtilen hastalıklara ilişkin gösterdiği fiziksel ve davranışsal semptomların fark edilmemesine neden olabilir (*Cox, 2020, s. 4; Swinford, Galucia ve Morrow-Howell, 2020, s. 6*).

1.3. Yoksulluk

Yoksulluk, daha kötü sağlık durumu ve yaşam koşulları ile ilişkili olduğu için **COVID-19** riskinin artmasında önemli bir belirleyicidir. Risk özellikle yaşlılar için daha da yüksektir. Bugün 65 yaş ve üzeri nüfusta yoksulluk oranı Amerika’da %23, İtalya’da %9,7, Fransa’da %3,6, İspanya’da ise %10,2’dir.

Türkiye’de ise bu oran %17’dir. Yoksulluk, özellikle ırk ve sağlık durumlarıyla kesiştiğinde yaşlı bireylerin refahını ve yaşamlarını tehdit etmektedir. Pandemi sürecinde artan finansal taleplerle birlikte düşük gelir, birçok kişiyi virüse temas edebilecekleri ve virüsü yayabilecekleri yüksek riskli

işlerde bile çalışmaya devam etmek zorunda bırakmaktadır (Cox, 2020, s. 3-4; DİSK, 2020).

1.4. Irk ve Etnik Köken

Irk ve etnik köken, özellikle yoksullukla birleştiğinde, hem virüse yakalanma hem de virüs nedeniyle hayatını kaybetme riskini arttıran önemli bir faktördür. Daha yüksek hastaneye yatış veya virüsten ölüm oranları gösteriyor ki Afrikalı Amerikalılar, Latinler ve diğer azınlık gruplar virüsten orantısız bir şekilde etkilenmektedir. Altta yatan kronik sağlık koşulları, kalp hastalıkları, kronik metabolizma hastalıkları, hipertansiyon ve obezitenin görülme oranının artması, etnik azınlık yaşlılar için başlıca risk faktörleridir. Ayrıca farklı ırktan olan ya da etnik azınlık olan yaşlılar hizmet sunanlarla daha olumsuz yaşantılar bildirdiğinden ve kaliteli hizmet alma olasılıkları diğer insanlara göre daha düşük olduğundan sağlık hizmeti sektöründe ayrımcılığa maruz kalma riski artabilir. Nihayetinde bu bireylerin tedaviye gitme ve virüsten korunma olanakları diğer bireylere oranla daha azdır ve bu nedenle hastanelere gittiklerinde virüsün ilerlemiş olması, hastaneye yatış ve virüs nedeniyle hayatlarını kaybetme olasılıkları daha fazladır (Cox, 2020, s. 2-10).

Pandemi, ırk ve etnik köken bakımından azınlıktan olan kişilerin yanında göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların belirsiz durumunu daha da kötüleştirmektedir. Çoğu ülke virüse yönelik önlemler kapsamında sınır kapılarını kapatması nedeniyle, savaş ve güvenlik problemleri nedeniyle ülkelerinden kaçan insanlar yeni yaşam yeri bulmak için mücadele etmektedir. Göçmenlerin birçoğu yeterli barınma, sağlık hizmeti ve sosyal destekten yoksundur. Üstelik COVID-19'u ülkede yaymakla suçlanarak yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığın kurbanı haline gelmektedirler (Vieira, Franco, Restrepo ve Abel, 2020, s. 40).

Görüldüğü üzere yaşanan pandemi süreci ve bu süreçte alınan tedbirler, yaşlı bireyler için sağlık sorunlarının yanı sıra negatif toplumsal tutumlar, yalnızlık, yoksulluk ve etnik ayrımcılık gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlar aynı zamanda var olan pandemi sürecinin bireyler üzerindeki psikolojik ve sağlıkla ilgili negatif sonuçların artmasına da neden olabilmektedir. Bu noktada bu nedenlere yönelik gerçekleştirilecek uygulamalarda sosyal hizmet bakış açısı oldukça önemli ve gereklidir. Sosyal hizmetin pandemi sürecinde yaşlılara yönelik gerçekleştirdiği uygulamalara bir sonraki başlıkta yer verilecektir.

2. Sosyal Hizmet Bakış Açısından Yaşlı Bireylere Yönelik Uygulamalar

Kamusal sağlık alanı ve sosyal alandan kaynaklanan sosyal sorunlara müdahalelerde bulunmak, sosyal hizmet mesleğinin varlık nedenidir ve COVID-19'u bir bütün olarak sosyal koşullara ve özellikle bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların yaşamlarına olan olumsuz etkileri açısından ele almak profesyonel bir zorunluluktur (Amadasun, 2020, s. 2).

COVID-19 yeni bir deneyim olmasına rağmen sosyal hizmet mesleğinin önemli bir rol oynadığı ne ilk ne de tek örnektir. Sosyal hizmet uzmanlarının tarihsel olarak ön saflarda olduğu İspanyol gribi, HIV ve SARS gibi birçok salgın yaşanmıştır (Hamler, English, Beltran ve Miller, 2020, s. 1). Bu nedenle COVID-19 salgını yeni zorluklar yaratsa da sosyal hizmet uzmanları bu zorluklara aşinadır. Sosyal hizmet uzmanları COVID-19'un olumsuz etkilediği ve insanların hali hazırda mücadele ettiği zihinsel ve bedensel sağlık, işsizlik ve ekonomik güvencesizlik, aile stresi, bakım düzenlemeleri ve benzeri birçok alanda etkin olarak çalışmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet, pandemiye uyum sağlanması ve bu krizin atlatılmasında değerli bir bakış açısidir (Swinford, Galucia ve Morrow-Howell, 2020, s. 1).

Temel müracaatçı gruplarından biri olan yaşlılar ise pandemi döneminde sosyal hizmet uygulamalarına daha çok ihtiyaç duymaktadır. Bu dönemde evde kalma zorunluluğu ile birçok yaşlı birey, sosyal destek ağlarının yanı sıra sağlık personelleri ve sosyal hizmet uzmanları ile bağlantı kurmada öncesine kıyasla daha çok zorlandı ve bunun için daha fazla zaman harcadı. Öte yandan yaşlı bireylerle ilişki kurmada kullanılan geleneksel stratejiler geçerliliğini yitirdi. Toplu yemek organizasyonları, egzersiz ve sosyal aktiviteler, yüz yüze sağlık veya iş etkileşimleri ve gönüllülük/ iş anlaşmaları askıya alındı. Bu kriz hali yaşanırken sağlık kuruluşlarında, yerleşim yerlerinde ve sosyal hizmet kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanları, yaşlı yetişkinlerin güvenliğini ve katılımını sağlamada ön saflarda yer aldı. Bu dönemde sosyal hizmet uzmanları açısından yaşlı yetişkinleri yalnızlık ve sosyal izolasyon için riske atan faktörleri bilmek; yalnız veya kırsal bir toplulukta yaşamak, kötü işlevsel durum, dul olmak, kadın olmak, düşük gelir, eğitim, kayıplar yaşamak, depresyon ve başkaları tarafından yanlış anlaşılma hissi dahil olmak üzere yaşlı bireyleri değerlendirmek için kritik hale geldi (**Berg-Weger ve Morley, 2020, s. 1**).

Genel olarak bakıldığında sosyal hizmet uzmanlarının yaşlı bireylere yönelik olarak mikro, mezo ve makro düzeyde gerçekleştirebileceği birçok uygulama vardır. Örneğin sosyal hizmet uzmanları mikro düzeyde virüsle başa çıkmada destek olmak amacıyla bölge sakinlerine ve onların yakınlarına danışmanlık sağlayabilir. Mezo düzeyde evin, ailelerin ve ikamet eden kişilerin ihtiyaçlarının bilincinde olarak konut sakinleri ile iletişim kurulması amacıyla daha fazla test, personel ve daha fazla araç için savunuculuk yapabilir. Makro düzeyde ise bölge sakinlerinin ve ailelerin haklarını destekleyen politikalar için mücadele verir. Konut sakinlerinin savunmasız durumlarının azalması için onları savunmasız hale getiren faktörleri belirlemeli ve ele almalıdır. Bir sağlık krizi için yeterli kadroyu, izolasyon gerektirenlerin sosyal uzaklaşması ve ayrılması için alanı ve huzurevinin kalitesiyle ilgili şeffaflığı içeren reformları savunmak, sosyal hizmet uzmanlarının değişimi savunmak için başkalarıyla birlikte kullanabilecekleri önemli konulardır (**Cox, 2020, s. 7**).

Yaş ayrımcılığı, sosyal izolasyon, yoksulluk ve ırk/etnik köken gibi sosyal belirleyicilerin perspektifinden bakıldığında sosyal hizmet müdahaleleri çeşitlenmektedir. Yaş ayrımcılığı açısından sosyal hizmet uzmanları kronolojik yaşın bir kişinin sağlığı ve işlevselliğinde zayıf bir gösterge olduğunu bilerek virüsle başa çıkmada ve pandemi krizinin kamu yararına olan etkilerini değerlendirmede yaşa dayalı kriterlerin tehlikeli olduğunu vurgulamalıdır. İnsanlara sürekli olarak yaşlı nüfusun heterojen olduğunu hatırlatmalı ve yaşlıların işçi, gönüllü, topluluk üyesi ve bakıcılar olarak topluma olan katkılarına dikkat çekmelidir.

Bunun yanında yaşlanmayla ilgili genellemelerin bu katkılarının toplum üzerindeki somut ve soyut etkilerini gizlemesine izin vermemelidir.

Yaş ayrımcılığının azalması amacıyla nesiller arası dayanışmayı arttırmak ve bağlantıları güçlendirmek için kuşaklar arası hizmet eylemlerini teşvik etmeli ve öne çıkarmalıdır. Öte yandan çevrimiçi hizmet sunumu için teknoloji kullanımını benimseyen yaşlı bireyleri ve hizmet sağlayıcılarını destekleyebilir (**Swinford, Galucia ve Morrow-Howell, 2020, s. 3-8**).

Sosyal izolasyon açısından izole edilme ve yalnızlıkla mücadeleye yönelik müdahaleler hem fiziksel hem de zihinsel sağlık için kritiktir. Bu durum özellikle yaşlı yetişkinler için tehdit edici olabilir ve bunu en aza indirmek için çaba gösterilmelidir.

Sosyal hizmet uzmanları, yaşlı bireyler arasındaki yalnızlığın (başkalarıyla tatmin edici ilişkilerin eksikliğine dair öznel algı) ve sosyal izolasyon (**sosyal bağlantı ve temaslar**) hakkında endişelerini geçmişten bu yana sürekli dile getirmektedirler.

Örneğin 2015 yılında '**Sosyal İzolasyonu Ortadan Kaldırmak**', sosyal hizmet için on iki büyük zorluktan biri olarak kabul edilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları, pandemi öncesinde de oldukça önemli gördüğü bu konuya ilişkin olarak izole kişilere danışmanlık yaparak onlara destek olabilir.

Bunu yaparken yaşlı bireylerle telefon ve video yoluyla bağlantı kurabilir ve ilişkiyi yine bu yoldan sürdürebilir. Geleneksel destek gruplarını sanal gruplara çevirerek grubun devamlılığını sağlayabilir. Kurumların çevrimiçi programlara sahip olmasını ve yaşlı bireylere uygun danışmanlık sunulması için gönüllülerin istihdam edilmesini ve eğitilmesini sağlamaya yardımcı olabilir. Diğer paydaşlarla bir araya gelerek izolasyonu azaltıp toplumsal bağlılığı teşvik eden hizmetlere erişimi iyileştirmeyi ve sosyal izolasyon ve yalnızlığın yaşlı bireyler üzerindeki etkisinin azaltan politikaları savunabilir (**Berg-Weger ve Morley, 2020, s. 1; Cox, 2020, s. 4-11**).

Sosyal mesafe politikaları aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılarla nasıl etkileşim kurduğunu da değiştirmiştir. Pek çok uygulama alanı uzaktan yöntemleri ve tele-sağlığı benimsemiş olsa da bu tür yöntemlerin yaşlı bireylerde uygulanması zor olabilmektedir. Pek çok yaşlı birey, teknolojiye erişme / kullanma konusunda finansal zorluk ve teknolojiyi kullanma konusunda bilgi ve/veya rahatlık eksikliği gibi sınırlamalar yaşamaktadır. Teknolojik bilgi ve kaynakların herkes tarafından erişilebilir olmasını sağlamak bir sosyal adalet meselesi olduğu düşünüldüğünde sosyal hizmet uzmanları her yaşta bireyin sağlığı ve refahını desteklemek için mevcut olan teknolojik kaynaklara erişimini ve bunları kullanma yeteneğini sağlamak için adımlar atmalıdır. Bunun için çevrimiçi stratejileri benimsemeli, yaşlı bireylerin yeni tele-sağlık ve sosyal katılım teknolojilerini öğrenmesine ve kullanmasına yardımcı olmalı ve tüm insanların ihtiyaç duydukları donanım erişimini sağlamak için çaba göstermelidir (**Gibson, 2020, s. 1-2; Swinford, Galucia ve Morrow-Howell, 2020, s. 7**).

Yoksulluk ile ırk ve etnik köken açısından ise sosyal hizmet uzmanları, bireylerin tüm potansiyel faydalar için başvurmasını sağlayabilir. Risk altındaki kişileri belirleme ve onlara yardımcı olmada hizmetler geliştirmede ilgili programlara yardımcı olabilir. Mali desteğin yanı sıra yerel gıda bankaları ve yemek dağıtım programları ile bağlantılar kurabilir. Yoksulluğa ve bunun sonucunda ortaya çıkan dezavantajlı duruma katkıda bulunan eşitsizlikleri gideren politika değişikliklerini savunmalıdır. ırk ve etnik azınlıktaki yaşlı yetişkinlerin korunmasında daha adil sağlık bakımının sağlanması adına ilgili yasaların ve sigorta kapsamının artırılması için savunuculuk yapmalıdır. Virüs hakkında herkesin kendi anadilinde okuyabileceği materyallerin hazırlanması sağlayabilir. Diğer halk sağlığı personelleri ile birlikte çalışarak yerel topluluk ve gruplarına virüs hakkında eğitimler verilmesini sağlayabilir (**Cox, 2020, s. 3-4**).

Pandemi döneminde sosyal hizmet uzmanları etkin olarak rol alsa da sosyal hizmet literatürü ve bunun yanı sıra gerontolojik sosyal hizmet literatüründe bu dönemle ilgili araştırmaların sayısı az sayıdadır. Mesleğimiz ve küresel salgınla ilgili bağlantılar kurulmadığında ve mevcut halk sağlığında yaşanan zorluklar karşısında mesleki eylemimiz güçlenmediğinde mesleğimiz ikincilleştirilebilir tehlikesine girebilir (**Amadasun, 2020, s.3**).

Bu noktada pandemi döneminde yaşlı bireylerin yaşadığı sorunlara odaklanan ve çözüm önerileri getiren araştırmaların yapılması oldukça elzemdir.

Bu araştırmalar aynı zamanda pandeminin ilerleyen günlerinde bütün sosyal hizmet uzmanları için bir rehber olacaktır.

Bir diğer önemli husus yaşlı yetişkinlerle çalışmak üzerine uzmanlaşmış sosyal hizmet uzmanlarının eksikliğidir. İlk olarak gerontolojik sosyal hizmet uzmanlarının sayısının artırılmasına ve yaşlanma konusunda bilgi ve becerilere sahip olmayan sosyal hizmet uzmanlarının yaşlanma odaklı eğitimler verilmesine odaklanmamız gerekmektedir.

Diğer yanda mevcut ve gelecekteki sosyal hizmet öğrencilerimizin yaşlı yetişkinlerle çalışması için gerekli bilgi ve becerilerle mezun olabilmesi için akademik müfredatın yaşlanma içerikleriyle beslenmesi için çalışılmalıdır (**Berg-Weger ve Schroeffer, 2020, s. 2**).

Sonuç

Aylardır hayatımızda olan pandemi süreci, her bireyi oldukça etkilemiştir ancak bu süreçten gerek sağlık açısından gerek psikolojik açıdan en çok etkilenen grup yaşlı bireylerdir. Yaşlı bireyler için bu süreçte sosyal hizmet uygulamaları oldukça önem kazanmıştır. Sosyal hizmet uzmanları pandemi döneminden kaynaklananlar dâhil olmak üzere yaşlıların sorunlarına yönelik mikro, mezzo ve makro düzeyde birçok uygulama gerçekleştirmektedir. Ancak yaşlı alanında uzmanlaşan sosyal hizmet uzmanı sayısı oldukça azdır. Yaşlılara yönelik hizmetlerin daha iyi gerçekleşmesinin sağlanması ve pandeminin olumsuz etkisinin azalması için sosyal hizmet uzmanlarının daha çok istihdam edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

Amadasun, S. (2020). Social Work and COVID-19 Pandemic: An Action Call. *International Social Work*, 1-4. Doi: 10.1177/0020872820959357.

Berg- Weger, M. ve Morley, J.E. (2020). Loneliness and Social Isolation in Older Adult the COVID-19 Pandemic: Implications for Gerontological Social Work. *The Journal of Nutrition, Health & Aging*, 24(5), 456-458. Doi: 10.1007/s12603-020-1366-8.

Berg-Weger, M. ve Schroepfer, T. (2020). COVID-19 Pandemic: Workforce Implications for Gerontological Social Work. *Journal of Gerontological Social Work*, 1-6. Doi: 10.1080/01634372.2020.1772934.

Cox, C. (2020). Older Adults and Covid 19: Social Justice, Disparities, and Social Work Practice, *Journal of Gerontological Social Work*, 1-14, Doi: 10.1080/01634372.2020.1808141.

DİSK (2020). Türkiye'de 65 Yaş ve Üstü Nüfusun Durumu. <http://cloudsdomain.com/uploads/dosya/30201.pdf> , Erişim Tarihi: 11.10.2020.

Gibson, A., Bardach, S.H. ve Pope, N.D. (2020). COVID-19 and the Digital Divide: Will Social Workers Help Bridge the Gap?. *Journal of Gerontological Social Work*, 1-3. Doi: 10.1080/01634372.2020.1772438.

Hamler, T.C., English, S.J., Beltran, S.J. ve Miller, V.J. (2020). A Reflection of and Charge to Gerontological Social Work: Past Pandemics and the Current COVID-19 Crisis. *Journal of Gerontological Social Work*, 1-3. Doi: 10.1080/01634372.2020.1766629.

Miller, V. J. ve Lee, H. (2020). Social Work Values in Action during COVID-19. *Journal of Gerontological Social Work*, 1–5. Doi: 10.1080/01634372.2020.1769792.

Previtali, F., Allen, L.D. ve Varlamova, M. (2020). Not Only Virus Spread: The Diffusion of Ageism during the Outbreak of COVID-19. *Journal of Aging and Social Policy*, 1-9, Doi: 10.1080/08959420.2020.1772002.

Sağlık Bakanlığı (2020). COVID-19 Haftalık Durum Raporu 28/09/2020- 04/10/2020 Türkiye. https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39039/0/covid-19-haftalik-durum-raporu---40-haftapdf.pdf?_tag1=5DA7702AE03EEB2E875C667B8755DDDC03FD259D , Erişim Tarihi: 09.10.2020.

Swinford, E., Galucia, N. ve Morrow-Howell, N. (2020). Applying Gerontological Social Work Perspectives to the Coronavirus Pandemic. *Journal of Gerontological Social Work*, 1-11, Doi: 10.1080/01634372.2020.1766628.

Tyrrell, C.J. ve Williams, K.N. (2020). The Paradox of Social Distancing: Implications for Older Adults in the Context of COVID-19. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 12 (S1), 214-216. Doi: <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000845>.

Vieira, C.M., Franco, O.H., Restrepo, C.G. ve Abel, T. (2020). COVID-19: The Forgotten Priorities of the Pandemic. *Maturitas*, 136, 38-41, <https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2020.04.004> .

World Health Organization [WHO]. Coronavirus disease (COVID-19) Weekly Epidemiological Update. <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20201005-weekly-epi-update-8.pdf> , Erişim Tarihi: 09.10.2020.

ACELE KAMULAŞTIRMANIN YASAL DAYANAĞI VE ACELE KAMULAŞTIRMANIN UYGULANABİLECEĞİ DURUMLAR

Saltuk Aziz GÖKALP*

Acele Kamulaştırma Kavramı

Acele kavramı sözlük anlamı itibariyle “**Hızlı yapılan, çabuk, tez, ivedi**”, “**Tez davranma gerekliliği**”, “**Vakit geçirmeden, tez olarak**” şeklinde tanımlanmıştır. Buradan hareketle bir işin sonuçsuz kalmaması amacıyla hızlı ve bir an önce yapılması ile acele kavramının tanımlanabileceği ortadadır.

Bunun yanında hukuki anlamda “**Acil**” kavramının, Fransız kamu hukukunda bazı kurallara istisna getiren ve özgürlüklerin geniş bir şekilde kısıtlanmasına neden olduğu kabul edilmektedir ve bu kavram, hem yakın bir tehlikeyi hem de ani ve ağır bir tehdit halini, hatta giderilmesi güç bir zarar doğuracak halleri de kapsayabilmektedir. (ARSLANOĞLU, 2013: 208)

Özetle; yapılacak bir iş aciliyet gerektiriyor olabilir ancak maddi ve manevi anlamda bu işin hem birey hem de toplum açısından olumsuz sonuçlar oluşturmamasının hedeflenmesi gerekmektedir.

Acele kamulaştırma usulünde idareye, taşınmaza normal usulden daha kolay bir şekilde el konulmasına yol açan önemli araçlar sağlanmıştır.

Bu durum mülkiyet hakkının korunmasında taşınmaz sahiplerine daha fazla güvence sağlanmasını gerekli kılmaktadır. (Yılmazoğlu ve Duman, 2018: 513)

1982 Anayasasının “**Mülkiyet Hakkı**” başlıklı 35. Maddesi “**Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir**” denilmek suretiyle, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği hükmü yer almaktadır.

Dolayısıyla bir bireyin temel hakkı olan mülkiyet hakkının alelade bir düzenleme ile elinden alınması öncelikle anayasaya aykırı bir durum teşkil edecektir. Bunun yanında insan haklarına olan aykırılık da ayrı bir tartışma konusudur.

*Yönetim Bilimleri Uzmanı, Kırıkkale Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İLKSAN Genel Müdürlüğü, saltukazizgokalp@gmail.com

Acele Kamulaştırmanın Yasal Dayanağı

2942 sayılı “**Kamulaştırma Kanununun**” 27. maddesinde acele kamulaştırma işlemi tanımlanmıştır. Buna göre “3634 sayılı *Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aceleliğine Cumhurbaşkanınca karar alınacak hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere ilgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın kamulaştırılacağı*” hükmü yer almaktadır.

2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 12, 26 ve 27. Maddelerinde kamulaştırma ile ilgili hükümler düzenlenmiş ve 12. Maddesinde kısmen kamulaştırma, 26. Maddesinde trampa yolu ile kamulaştırma ve 27. Maddesinde de acele kamulaştırma işlemlerinden bahsedilmiştir.

Acele kamulaştırma usulü, olağanüstü dönemlerde başvurulacak bir kamulaştırma işlemidir.

Dolayısıyla kamulaştırma kanununda bu durum belirtilmiş ve yasal dayanak oluşturulmuştur.

Acele kamulaştırma, olağan hallerde yapılan kamulaştırma işleminden farklı olarak, kıymet takdiri dışındaki işlemler daha sonradan tamamlanmak üzere, öngörülen usul ve şekilde taşınmaza el konulma şeklindedir. (**ARSLANOĞLU, 2013: 205**)

16/06/1939 tarihli ve 4234 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun 1. Maddesi (**Değişik birinci fıkra : 28/6/2001 - 4701/1 md.**)

“Seferberlik ve savaş hali ile bu hallerin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaş gerektirebilecek bir durumun meydana geldiği gerginlik ve kriz dönemlerinde yapılacak seferberlik hazırlıkları ile kıtaların toplanması esnasında, alelade vasıtalarla temin edilemeyen bütün askeri ihtiyaçları veya hizmetleri bu Kanun hükümleri dairesinde vermeye veya yapmaya her şahıs borçludur. Bu mükellefiyetlerin Türk topraklarının tamamı veya bir kısmı üzerinde yapılmasına başlanacağı zamanı, Cumhurbaşkanı tayin eder” şeklinde olup; acele kamulaştırma işleminin bu sebeplere dayanarak her şahsın sorumluluğunda olduğu sonucuna varılabilir.

Günümüzde acele kamulaştırma işlemi eskiye nazaran çok daha fazla tercih edilir olmaktadır. Esasen taşınmazların olağan kamulaştırma prosedürünün dışına çıkılmak suretiyle daha hızlı ve kolay bir biçimde kamulaştırılabilmesinde kamu düzeninin gerçekten tehdit altında olup olmadığı konusu ciddi bir tartışma konusudur. (**ŞAHİN, 2013: 60**)

“Kamulaştırmada usule uyulsa bile sonuç itibarıyla mülkiyet hakkına bir müdahale olması sebebiyle eleştiri konusu edilmektedir.

Çünkü kamulaştırma işleminde malikin rızası aranmadan kamu yararı gerekçesiyle işlem tesis edilmektedir.

Acele kamulaştırmada bunlara ilave olarak olağanüstü durumlar söz konusu olmakta ve işlemlerin daha hızlı yapılabilmesine adına birçok usulün ortadan kalktığı yönünde de tartışmalar mevcuttur. (**AVCI, 2013: 198**)

Özetle, kamulaştırma ve acele kamulaştırma işlemlerinde genel geçer ve toplumun tüm kesimin yararına olacak bir kamu yararı kararı alınarak işlem tesis edilmesi esas gaye olmalıdır.

Acele Kamulaştırmanın Uygulanabileceği Durumlar

Acele kamulaştırmanın uygulanabileceği durumlar ; Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun

Uygulanmasında Yurt Savunması İhtiyacının Ortaya Çıktığı Durumlar, Özel Kanunlarda Öngörülen Olağanüstü Durumlar ve İvediliğine Cumhurbaşkanınca Karar Verilen Durumlar olarak sıralanabilir.

Ancak yapılan acele kamulaştırmalarda acelelik olgusu gerçekleşmemişse işlem sebep unsuru bakımından hukuka aykırı sayılmalıdır.

- Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun Uygulanmasında Yurt Savunması İhtiyacının Ortaya Çıktığı Durumlar

16/6/1939 tarihli ve 4234 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun (MMMK) 1. Maddesi “Seferberlik ve savaş hali ile bu hallerin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaşı gerektirebilecek bir durumun meydana geldiği gerginlik ve kriz dönemlerinde yapılacak seferberlik hazırlıkları ile kıtaların toplanması esnasında, alelade vasıtalarla temin edilemeyen bütün askeri ihtiyaçları ve ya hizmetleri bu Kanun hükümleri dairesinde vermeye veya yapmaya her şahıs borçludur. Bu mükellefiyetlerin Türk topraklarının tamamı veya bir kısmı üzerinde yapılmasına başlanacağı zamanı, Cumhurbaşkanı tayin eder” şeklinde olup; aynı kanunun 6. maddesinde de “Erleri, askeri şahısları, kıtaları ve bütün asker hayvanlarını barındırmak için ve ordunun her türlü vazife ve hizmetlerine mütaallik levazım ve teçhizatının konulmasına, saklanmasına ve askeri memur ve müstahdemlerin vazifelerini ifa etmesine yarayan ve sahiplerine kati lüzumu olmayan binalar” milli müdafaa esnasında tedariki caiz olan mallar arasında sayılmıştır. Buradan hareketle milli müdafaaın gerektirdiği hallerde askeri ihtiyaçlar için acele kamulaştırma yapılabileceği sonucu çıkarılabilir.

- Özel Kanunlarda Öngörülen Olağanüstü Durumlar

Kamulaştırma Kanununun 27.maddesinde acele kamulaştırmanın uygulanabileceği bir diğer durum özel kanunlarla acele kamulaştırma yetkisi verilen hallerdir. 6306 sayılı Afet Riskli Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun bunlardan bir tanesidir.

Kanunun 6.maddesinde “Üzerindeki bina yıkılmış olan arsanın maliklerine yapılan tebligatı takip eden otuz gün içinde en az üçte iki çoğunluk ile anlaşma sağlanamaması hâlinde, gerçek kişilerin veya özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar için Bakanlık, TOKİ veya İdare tarafından acele kamulaştırma yoluna gidilebilir” denilmek suretiyle kamulaştırma işleminin yapılabileceği haller belirtilmiştir.

Yine 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8.maddesinde “Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde kalan özel mülkiyet konusu arazi ve arsaların turizm yatırımlarına tahsisi amacıyla, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27 nci maddesi hükümlerine göre acele kamulaştırma yapılabilir” denilmek suretiyle de turizm koruma ve gelişim bölgelerinde acele kamulaştırmanın yapılabileceği belirtilmiştir. Acele kamulaştırmaya atıf yapılan bir diğer kanun ise 6491 sayılı Türk Petrol Kanunudur. Kanunun 10.maddesinde “Kamu yararı niteliğindeki kamulaştırma kararı, talep üzerine Bakanlıkça verilir. İşlemler 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılır. Aynı Kanunun 27 nci maddesi hükümlerine göre acele kamulaştırma yapılabilir. Kamulaştırılan arazinin mülkiyeti Hazineye, kullanma hakkı kamulaştırma bedelini ödeyen petrol hakkı sahibine ait olur. Bu durumda, Maliye Bakanlığı tarafından petrol hakkı sahibi lehine bedelsiz olarak ve ruhsat süresi kadar irtifak hakkı tesis edilir. Bu madde hükümleri çerçevesinde elde edilen kullanma hakları, arama ve işletme ruhsatının parçası olarak ruhsat süresince devam eder. Arama ve işletme ruhsatı iptal edilirse kamulaştırma bedeli

iade edilmez” denilmek suretiyle de kamu yararının gerektirdiği hallerde acele kamulaştırma yapılabileceği belirtilmiştir.

Buradan hareketle acele kamulaştırma yetkisinin kullanılması mutlaka işin ivediliği söz konusu olmalı ve gecikmesi durumunda kamunun büyük zarara uğrayacağı üstün bir kamu yararı söz konusu olmalıdır.

- İvediliğine Cumhurbaşkanınca Karar Verilen Durumlar

Kamulaştırma Kanununun 27. maddesinin acele kamulaştırma yetkisi verdiği bir diğer durum İvediliğine Cumhurbaşkanınca Karar Verilen Durumlardır. Bu hallerde de acele kamulaştırma yapılabilmesi için yine üstün bir kamu yararı söz konusu olması gerekmektedir.

Maddede ivedilikten ne anlaşılması gerektiği açıkça belirtilmediği halde kamu yararının kamulaştırma kanununun özü olması sebebiyle kamu yararı halinde kamulaştırmanın yapılabileceği sonucu çıkarılabilir.

Aynı zamanda ivedilik durumunun olağanüstü koşullara benzer bir ivedilik arz etmesi gerektiği de maddenin yorumundan çıkarılabilir. Doğal afet ve terör sebebiyle de Cumhurbaşkanı tarafından kamu yararı kavramı gözetilerek acele kamulaştırma yoluna gidilebileceği ifade edilebilir.

Kaynakça

ARSLANOĞLU, Mehmet,

“Acele Kamulaştırma”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 3, s. 203-224.

AVCI, Adem,

“6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Açısından Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılması”, Kentsel Dönüşüm Hukuku, Editörler: Melikşah YASİN, Cenk ŞAHİN, İstanbul Üniversitesi S.S.ONAR İdare Hukuku ve İlimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013.

ŞAHİN, Cenk,

“Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun’a Yönelik Bazı Eleştiriler”, Kentsel Dönüşüm Hukuku, Editörler: Melikşah YASİN, Cenk ŞAHİN, İstanbul Üniversitesi S.S.ONAR İdare Hukuku ve İlimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013.

YILMAZOĞLU, Yunus Emre, DUMAN, Özgür

“Acele Kamulaştırmanın Mülkiyet Hakkı Bakımından Yol Açtığı Meseleler: Anayasa Mahkemesi’nin “Ali Ekber Akyol ve Diğerleri” ile “Ali Hıdır Akyol ve Diğerleri” Kararlarının Analizi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 11, s.513-583, 2018.

LONCALAR ve LONCA WEB PORTALI HAKKINDA

Vedat SADİOĞLU*

Giriş

Tarihi ve kültürel geçmişimizde yer alan ‘Lonca’ ve ‘Ahilik’ teşkilatı geleneğinden esinlenerek isimlendirilen “**Lonca Web Portalı**”, 13 Mayıs 2015 tarihinde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nca hizmete açılmıştır. Portal, ülke sanayisindeki bilgi, teknoloji ve iletişim eksikliğinin gidermek amacıyla kurulmuştur. Portal kısa zamanda girişimciler, üreticiler, ithalatçılar, ihracatçılar ve araştırmacılar için çok önemli bir veri kaynağı olmuştur. Böylece üretici ve yatırımcının buluşması sağlanmıştır.

Resim 1: “Lonca Web Portalı”, 13 Mayıs 2015 tarihinde “Sanayinin Gücünü Keşfet” parolasıyla yola çıkmıştır.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

Lonca Web Portalı, Türkiye'nin sanayi sicil kayıtları esas alınarak oluşturulan bir tür sanayi envanteridir. Türkiye'de üretim faaliyetinde bulunan on binlerce işletmenin ürettiği yüz binlerce ürün (ve üretim) bilgisine "www.lonca.gov.tr"den bir tıkla ulaşılabilme yolu açılmıştır.

Resim 2: Lonca Web Portalı; girişimciler, üreticiler, ithalatçılar, ihracatçılar ve araştırmacılar için bir buluşma noktası olmuştur

Lonca Nedir?

Türk Dil Kurumu tanımına göre lonca; belli bir iş kolunda usta, kalfa, çırakları içine alan dernek, korporasyon şeklindedir. Başka bir sözlük tanımına göre; aynı bölgede yaşayan esnaf ve zanaatkarların örgütlenerek kurduğu meslek organizasyonuna verilen isimdir. Loncalar bir meslek örgütlenmesi olarak özellikle Ortaçağ'da üretim ve iş gücünün düzenlenmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Usta-kalfa-çırak ilişkileri ve ürün kalitesine yönelik standartlar loncalar sayesinde düzenlenmiştir. Loncaların, ticaretin kayıt altına alınmasını sağlayarak haksız rekabetin oluşmasını engelleme işlevi de bulunmaktaydı. Tarihsel değerlendirmede ise lonca kavramı; Fütüvvet ve ahiliğin günün koşullarına göre bir tür değişimi olan loncaların, ticari ilişkilerin artması sonucunda ortaya çıkmış olabileceği düşünülen esnaf örgütlenmesidir (bir tür kooperatif). Lonca, tümüyle bir Türk kurumudur. Ahilikle yakın ilişkileri bulunan loncaların kökleri 7. ve 8.yüzyıla kadar inmektedir.

Başlangıçta ham maddenin dağıtıldığı yere lonca denirken zamanla esnaf birlikleri tarafından toplantı yerine, daha sonra da bu teşkilatın kendisine lonca denmiştir. Tanımı ve tarihsel kökü farklı olsa da, ahilikle loncaların arasında bir bağ vardır. Ahilik; bir mesleğe bağlı ve bir arada yaşayan insanlar arasında

sosyal, ekonomik ve kültürel düzeni sağlamak amacıyla Anadolu'da 13. yüzyılda kurulmuş, belli bir süre belirli kurallarla işlemiş esnaf ve sanatkarlar birliğini ifade etmiştir. Anadolu Selçukluları döneminden beri Türkiye'nin bir lonca ve ahilik geleneği vardır. Ahilik, sadece Anadolu Selçukluları döneminde Müslümanların üye olduğu bir birlik olmuş ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde de önemli katkılar sağlamıştır. Ahiler, Osman Gazi'nin manevi destekçileriydi ve aynı zamanda hukuki ve sosyal hayatı düzenleyen kişiler olarak ortaya çıktılar. Osman Gazi'nin bir bölgeyi ele geçirdikten sonra burayı nasıl örgütleyeceğini bilginlere ve ahilere danıştığı ve kendilerine birçok çiftlik, köy ve vakıf verdiği bilinmektedir.

Osmanlı Devleti döneminde esnafın bir çeşit meslek dernekleri (esnaf kooperatifi) şeklinde teşkilatlanması olarak bilinen loncalar, ahilik anlayışının bir devamı olarak görülebilir. Loncalar, aslında daha önce dini esaslara göre kurulmuş olan tarikatların bir devamı olarak da düşünülmelidir. Tarihsel olarak araştırıldığında Loncaların ortaya çıkmasının birçok nedeni vardır.

Bu nedenler araştırıldığında, esnafın zamanın gereklerine uymak, din ve tarikat bağlarından kurtulmak isteğinin ön plana çıktığı görülür. Bir loncaya girmeden önce, bir esnaf kuruluşuna girmek ve ilerlemek için pek çok merasim gerekirdi ve bu merasimler dini esaslara göre yapılırdı.

Öte yandan her esnaf derneği bir tarikata bağı olduğundan, loncalara girebilmek için öncelikle Müslüman olma şartı aranırdı.

Resim 3 : Selçuklu ve Osmanlı idari sisteminde günümüzdeki esnaf kooperatifleri ve sivil toplum kuruluşları niteliği taşıyan lonca teşkilatı, birçok esnaf ve zanaatkarın bir araya geldiği mesleki gruplaşmadan oluşurdu.

Oysa fetihler nedeniyle esnaf arasına Müslüman olmayan unsurlar da katılmıştı. Bu Müslüman olmayan esnafın mesleki kuruluşun kontrol ve himayesinden uzak kalması bazı sakıncalar ortaya çıkarmaktaydı. Zira dergah ve zaviye toplantılarında alınan kararlar Müslüman olmayan esnaf için bağlayıcı olamıyordu.

Ayrıca mesleğin veya sanatın çözüm bekleyen birçok ortak sorunları vardı ve bunların da çözülmesi gerekliydi. Merasimsiz toplanabilmek ve hangi dine mesup olursa olsun bütün esnafı bir araya getirebilmek için dergah ve zaviye dışında, her esnaf çarşısının uygun bir yerinde genel bir toplantı yeri seçilmişti.

Görüldüğü gibi loncalar, dini mahiyeti tarikatlar kadar kuvvetli olmayan mesleki ve aynı zamanda sosyal işlevleri yerine getiren kuruluşlar olarak gelişmiştir. Lonca teşkilatı, zamanla her çeşit dini ve ruhani törenlerden uzaklaşmaya başlamıştır. Böylece Müslüman ve Müslüman olmayan tüm sanat erbabı ve ustalar bir araya gelebilmiştir.

Lonca teşkilatı, başta toplum düzeni olmak üzere iş gücünün uzmanlaşması, verimliliğin artması, iş kollarının gelişmesi, kaliteli malların üretilmesi, iş kollarında sürekliliğin sağlanması ve mesleki-teknik eğitim amacı gibi sosyo-ekonomik işlevleri yerine etirmiştir.

Lonca teşkilatı, özellikle orta çağda üretim ve iş gücünün düzenlenmesinde önemli bir yer tutmuştur. Ürün kalitesinin standartlaşmayla birlikte usta-çırak ilişkisi de dahil olmak üzere ticaretin kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Lonca teşkilatı ve lonca sistemi, Avrupa mallarının '1838 Ticaret Sözleşmesi' ile Osmanlı pazarına girmesinden sonra çökmeye başlamıştır.

Lonca Web Portalı Nedir?

“Lonca Web Portalı”, 13 Mayıs 2015 tarihinde hizmete girmiştir. Portalın kuruluş amacı, ülke sanayisindeki bilgi, teknoloji, haberleşme ve iletişim eksikliğinin gidermektir. Portal kısa zamanda girişimciler, üreticiler, ithalatçılar, ihracatçılar ve araştırmacılar için çok önemli bir veri kaynağı haline gelmiştir. Böylece üretici ve yatırımcının internette buluşması sağlanmıştır.

1 Ocak 2020 tarihi itibarıyla 144.628 adet mikro, küçük, orta ve büyük işletmenin, 6948 sayılı

Sanayi Sicil Kanunu gereği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nca 238 seçenek, 125 soru ve 18 onay/ kayıt işlemi ile tutulan kayıtları (**Sanayi Sicil Bilgi Sistemi**) dinamik bir yapıda olup yeni kayıtlar ile sürekli büyümekte, firmaların değişiklik talepleri ve vize başvurularıyla sürekli güncellenmektedir.

Resim 4: Loncalar, zamanla Osmanlı **“orta sınıfını”** oluşturan bir unsur olarak toplum hayatına katılmıştır.

Portal, Sanayi Sicil Kanunu gereği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nca tutulan ve sanayi işletmeleriyle ilgili ülkemizin en önemli veri kaynaklarından birisi olan sanayi sicil kayıtları esas alınarak hazırlanmaktadır.

Lonca'da, 150 bine yakın mikro, küçük, orta ve büyük ölçekli işletmenin unvan, adres, iletişim, ürün bilgileri dinamik olarak izlenebilmektedir. Portal yıllık işletme cetvelleriyle güncelleniyor. İl, ilçe bazında **“Hangi işletme ne üretiyor, ne ihraç ediyor, kapasitesi nedir, üretirken neleri tüketiyor, hangi enerji türlerini kullanıyor”** gibi 100'den fazla veri alanın yer aldığı sanayi sicil kayıtları, sanayi işletmeleri ile ilgili ülkemizin en önemli veri kaynağı olarak hizmet veriyor. Firma tanıtımı daha kolay ve hızlı yapabiliyor.

Lonca Web Portalı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı İl Müdürlükleri Sanayi ve Sicil Biriminde görevli personelin erişiminde ve kontrolündedir. Bu bakımdan Lonca Web Portalının veri kaynağını oluşturan, 'Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'ndeki verilerin doğruluğu büyük önem taşımaktadır.

Bakanlık tarafından il müdürlüklerince sisteme girilen/onaylanan bilgiler sürekli olarak denetlenip, ilgili kanun kapsamında olmayan verilerin düzeltilmesiyle sistemin hatasız çalışması hedeflenerek Lonca Portalı'nın da doğru veriler temelinde hizmet vermesi sağlanmaktadır.

Firmanın, **‘Sanayi Sicil Kaydı’** oluşturulurken varsa kendi web sitesi bilgileri özellikle

Resim 5: Lonca Web Portalı'nın internet sayfası

aranmaktadır. Böylece, ziyaretçi Lonca sayfasından doğrudan firmanın kendi sayfasına da yönlendirilmiş olmaktadır.

Sanayi sicil verilerinin bilgiye dönüştürülmesi için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından uluslararası sınıflama sistemlerine uyumlu olarak geliştirilmiş Avrupa Birliği sınıflamalarına uyumlu olan normlar kullanılmaktadır.

Bunlar; “*Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması (NACE Rev.2)*”, “*Türkiye Sanayi Ürünleri Listesi (PRODTR)*” ve “*Avrupa Ekonomik Topluluğunda Faaliyete Göre Ürünlerin İstatistik Sınıflaması (CPA)*”dır.

Lonca Web Portalı ile sanayi işletmeleri ve bu işletmelerin ürettikleri sanayi ürünleri hakkında bilgiye ulaşılabildiği gibi, sanayi işletmelerini ilgilendiren diğer bilgilere de erişme olanağı bulunmaktadır.

Yurt dışı ticari müşavirliklerine de duyurusu yapılmış olan portalın İngilizce dil seçeneği ile ürettikleri ürünlerin yurt içi ve yurt dışı tanıtımını daha kolay ve hızlı yaparak bütün dünyaya açık hale getirmiştir.

T.C. BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI Sanayi Genel Müdürlüğü			
SANAYİ SİCİL BELGESİ			
Belge Tarihi	Belge No	Veriliş Sebebi	Veriliş No
İşletme Adı			
İşletme Adresi			
Kayıtlı Bulunduğu Mevkiye Adresi		Kuruluş Tarihi ve Ticaret Sicil No	
Kapasite Raporu Bilgi Onay Tarihi ve No		Ticaret Sicil Gazetesi Tarih ve Sayısı	
Üretim Konusu			
YILI VİZESİ	YILI VİZESİ	YILI VİZESİ	YILI VİZESİ

ÖRNEK BELGEDİR.

* Yıkamada kullanılmak üzere 34 34 1607 tarih ve 5948 Sayılı Kanunla (Sıra No) Maddeye göre işlenmiş ve onaylanmıştır.
Bu belge, ilahterim tarihli ilahterim ile yitirir, bir vize etkilemek zorundadır.

Resim 6 : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Sicil Belgesi Örneği

Resim 7: Lonca Web Portalı, yurt dışına da açılarak hizmet ağını genişletmiştir.

Sonuç

Ülkemiz sanayi sektöründe faaliyet gösteren binlerce işletme ve bu işletmelerin ürettikleri yüz binlerce ürün bilgisine bir tıkla erişimi sağlayan “**Lonca Web Portalı**”na 2020 yılı başı itibariyle bir buçuk milyonu aşkın ziyaret gerçekleştirilmiştir. “**Sanayinin Gücünü Keşfet**” parolasıyla yola çıkan “**LONCA**”ya, **www.lonca.gov.tr** web adresinden, 30 ana sektörde, 81 ilde faaliyeti bulunan sanayi işletmelerine doğrudan erişim sağlanmaktadır.

İl ve ilçe bazında, ‘Hangi işletme ne üretiyor, ne ihraç ediyor, kapasitesi nedir, üretirken neleri tüketiyor, hangi enerji türlerini kullanıyor?’ gibi yüzlerce veri alanın yer aldığı sanayi sicil kayıtları, sanayi işletmeleri ile ilgili ülkemizin en önemli veri kaynağı olarak hizmet veriyor. Lonca Web Portalı ile firma tanıtımı daha kolay ve hızlı yapılabilir.

Kaynakça

- ‘Kalkınmada Anahtar Dergisi’, Ekim 2020 Sayısı, Yıl:32, Sayı:382, T.C.Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Aylık Yayın Organı, Ankara
- Seyidoğlu, Halil, ‘Ekonomik Terimler Sözlüğü’, T.İş Bankası Kültür yayınları, 2002, İstanbul
- <https://sozluk.gov.tr>(Erişim Tarihi:18.11.2020).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Lonca> (Erişim Tarihi:18.11.2020).
- <http://lonca.gov.tr>(Erişim Tarihi:18.11.2020).
- <https://mam.tubitak.gov.tr/tr/haber/lonca-sanayi-web-portal>(Erişim Tarihi:18.11.2020).
- <https://www.dilimiz.gen.tr/lonca-sistemi-ve-narh-uygulamasi>(Erişim Tarihi:18.11.2020).
- <http://www.lacivertdergi.com/dosya/anadolunun-orta-sinifi-ahiler>(Erişim Tarihi:20.11.2020).
- <https://data.tuik.gov.tr/Search/NACE> (Erişim Tarihi:26.11.2020).

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştiriliş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

ARALIK 2020 YIL: 87 SAYI: 1008 ISSN: 1300-1450

